

Jul. 26. 2622/93

LOGICA

NOVA.

SVIS IPSIVS

INSTRUMENTIS

FORMATA ET RECOGNITA,

A

FAVSTO VERANCIO

EPISCOPO CHANADII.

*Coll.
Lec.*

*Rasahn
A. 12. 10.*

VENETIIS, MDCXVI.

Apud Ambrosium, & Bartholomeum Dei.

3

ANTONIUS CORNICINVS
in Logicam Reverendissimi Domini
FAVSTI VERANCI.

*En Logica statuat, Faustus de scrobibus udis,
Et demps spinis, contractam colligit, inde
Membra suis membris aptat, ferru minat arte,
Levigat, extergit, tandem base collocat alta.*

THEODOSIVS GRADENSIS.
in eandem.

*Non est hic Lullus, Lector, non deniq; Ramus,
Est modica, at solidis Ramis Radicibus Arbor,
Quæ gratos vernans fert flores, folia, fructus.*

P L A T O.

Rationes sunt instrumenta Philosophorum.

Idem.

Si Verba ubi opus est contemneremus, prudentia & eruditione
diciores essemus.

Idem.

Multi circa Vocabula occupantur, non intendentes in ipsas
Res, de quibus loquuntur. Inde postea fit, ut multæ in utiles quæ-
stiones, & disputationes oriantur, quæ intellectum perplexum
reddunt.

Horatius in Arte Poetica.

Quicquid præcipies, esto brevis, ut cito dicta
Percipiant animi dociles, teneantq; fideles.

AD LECTOREM.

OS quidem, dum hæc edimus, nostram prodimus inscitiam, magis profecto dicere quam docere cupientes. At dolemus esse plerosque huius professionis homines, qui neque dicere, neque docere velint. Nam rogati, ut suam apponant censuram; cum neque approbare audeant, neque refellere sciant, non habere se tantum ocij causantur: interim hæc nostra uti novanafo suspendunt, se magnos Logicos & Metaphisicos, apud suos discipulos venditant. Solùm quandam temporis præscriptionem, & multitudinem eorum qui à suis partibus stant, prætendunt. Ac si nos similibus omnino destituti essemus auxilijs, & non magis ratione, quam auctoritate Ars Rationis niteretur; neque temporis successu, omnes Artes & Scientiæ adolevisent. Hisigitur Papagallis posthabitis, convertimus nos ad viros eruditos & ingenuos, quos sedulò petimus, ut nostros errores, quos fortè plures invenient, amicè demonstrant: aded enim id non ægrè feremus, ut tamquam magno beneficio affecti, magnas etiam gratias eis habituri simus.

DE LOGICA^s

LOGICA, seu Dialectica, est Ars discendi & docendi Scientias. *vel*: Est modus Orationem Ratione digerendi.

Hinc appositè eam Græci Logicam vocant; hoc enim vocabulum, & Rationem & Orationem significat.

Duas Species Logica ponunt aliqui, nēpe Docentē & Utentē. Volverunt dicere, eā quā Docemur, & qua utimur: At hæc eque Species, neq; Partes Logicae sunt. Nā manēte utrobiquè eodem Subiecto, tantum quaedam Passiones sue pradicantur de ipso, quales innumera esse possunt. Huiusmodi Divisiones non sunt essentielles, sed accidentales & futiles. Eadem enim Logica, Rhetorica, & Grammatica est, quam in scholis pueri Docemur, seu Discimus; & ea, qua postea in foro, seratu, alijsq; locis, & temporibus Utimur. Sicuti eadem est Securis, quam Faber Ferrarius fecit, & ea qua Faber Lignarius delat: idem Equus quem Domi alui, & is quo in Bello utor. In scholis de Arte agimus, extra scholam ex Arte loquimur. Melius alij faciunt, qui dividunt Logicam in Naturalem & Artificiosam. Nobis de ea, quæ sub artem cadit agendum est; hæc enim illam perficit.

Partes Logicæ sunt tres: Prima agit de formanda Definitione, Secunda de Divisione, Tertia de Argumentatione, Ratiocinatione, seu Confirmatione.

Hæc sunt tria illa Instrumenta, quibus omne genus Dissendi, seu omnis ratio Docendi continetur. Nam quicquid Philosophus dicit, unum est ex ijs tribus, aut membrum eorum. In primis etenim Desinit Subiectum, quod præ manibus habet: deinde Dividit illud; tertio si quid dubij est in ijs quæ dixit, ratione Confirmat; sicq; munus Docendi absolvit.

Sunt qui contendunt Divisionem esse priorem ordine Definitione; verum falluntur, habentq; contra se Platonem, Porphyriū, D. Augustinum, & Ciceronem, qui præter alium locum, statim in principio Officiorum: Omnis, inquit, quæ à ratione suscipitur, de aliqua re institutio, debet à Definitione proficisci; ut intelligatur, quid sit id de quo disputatur. Nam illa quæ aliquando ante Definitionem fit in Oratione Divisio; magis propriè cognominanda est Separatio, seu Rejectio. Separamus siquidem, & Rejicimus, à proposito nobis Subjecto, si quæ sunt Aequivoca, si quæ Partes, aut Species affines eidem Subjecto; & profitemur nos de eis nihil agere velle. Hac autem Divisio est illa, quæ postquam per Definitionem enucleatam est, quid & quale sit illud Subjectum; ipsa deinceps ejus Species & Partes, enumerat & recenset.

Inventio, & Judicium, non sunt Partes distinctæ ipsius Logicæ, uti quidam volunt, neque potest de illis separatim agi: sed sunt magis facultates, seu operationes Memoria & Intellectus nostri, quæ Logicis præceptis mirificè adjuvantur. Etenim Logicæ primum loca ostendit, in quibus quid sit de quacunque re dicendum, quari ac Inveniri possit; deinde Leges præscribit, quibus an benè, vel malè dictum sit, Judicari ac discerni possit.

Connumerant alij Resolutionem, alij Methodum his membris Logicæ: At mea sententia, Methodus nihil aliud est, quàm benè ordinata Divisio, quæ tunc dicitur Resolutiva, quum Subjectum, si Genus sit in suas Species, si verò Totum in suas Partes, Dividitur. Ex altera parte, Compositiva Methodus dicitur, quum ab infimis Speciebus, ad magis ac magis communia Genera, vel à minimis Partibus ad maiores, usque ad ipsum Totum (quòderat Subjectum) certo ordine ac numero, in doctrina Colligendo proceditur. Nos in hoc opusculo utraq; utimur: Nam (uti hic videre licet) in primis Logicam, in tres Partes Resolvimus, deinde singulas earum, in plures Propositiones, Propositiones in Terminos partimur. Vice versa regrediendo ab ultimis Terminis; ex ipsis Propositiones; ex Propositioni-

positionibus Definitiones, Divisiones, & Argumentationes Componendo effecimus. Tunc videlicet Methodicè de aliquo subiecto loquimur; quam nihil eorum, quæ de eo sciri digna sunt, dicere præmittimus; nihil Superuacaneum addimus, nihil repetimus. Ex univocis non facimus æquivoca, nec ex æquivocis univoca, id est, ex una Re non facimus plures, nec ex pluribus unam. Item quæ ea, quæ primo loco dicenda sunt, non postponimus, et quæ postponenda sunt, non præponimus: scilicet curia disponimus, & concinnamus.

Sunt alij, qui Argumentationem, alij qui unam tantam speciem Argumentationis, id est Syllogismum, ponunt pro Subiecto adequato totius Logicæ. Hy videant quæso quomodo Argumentabuntur, nisi prius aliquam Positionem statuant, de qua sit discipendum: At omnis ejusmodi Positio, seu Enunciatio, est pars Definitionis aut Divisionis. Merito igitur ista quoque duo Instrumenta Docendi, inter Partes Logicæ numerari debent. Neque est, quod dicant Definitionem & Divisionem esse membra Argumentationis; sæpe enim Philosophus Argumentatur, & non Definit nec Dividit, ut ipsi sæpe Definit vel Dividit, & non Argumentatur. Itaque distincta sunt hæc ab invicem. Quin potius Argumentatio, istis duobus Instrumentis deservit. Nam quemadmodum Orator, in primis Narrationem facit, deinde eam ubi dubia esse videtur, Rationibus & Testimonijs confirmat; Ita & Philosophus, primò Rei de qua agit, Naturam describit, & Species Partesque ejus dinumerat; & postea si oportet, ea quæ asseruit Argumentis devincit.

Nos autem dicimus, Orationem Docentem esse Subiectum adequatum Logicæ, & eandem Orationem, ponimus pro Genere harum trium Partium, seu Instrumentorum Logicæ. Docet enim Logicæ, quomodo sit Docendum, uti Plato in Sophis. a ait, & Suarez in sua Metaphisica. Disp. 1. Sect. 5. num. 30. 37. Id est, omnibus Doctoribus, in quacunque Facultate, modum ostendit, seu dat Formam, sensatè & solidè discerendi; ipsa autem Facultates, singula suas Materias subministrant.

Habet vero Logicus pro sua Materia, quædam vocabula.

Dictionum, ac Sententiarum suæ artis, quæ alijs Nomina Secundæ Intentionis nuncupant, quarum præcipua his vocibus, vel earum sinonimis appellantur. Terminus, Subiectum, Prædicatum: Enunciatio, Universalis, Pluralis, Singularis; Assertiva, Negativa, Recta, Obliqua; Definitio, Prædicamentum, Existentiæ, Essentia, Qualitas, Quantitas, Tempus, Locus, Actio, Passio, Efficiens, Finis. Item Divisio, Totum; Partes, Genus, Species; Argumentatio, loca Argumentationum, singulorumque Locorum nomina; Argumentum, Demonstrativum, Dialecticum, Sophisticum; Sillogismus, Enthimema, Inductio, Exemplum, Modus, Figura; &c. de quibus nos hic ordine singillatim agemus.

Singulæ hæc Partes, seu Instrumenta Logicæ, ex pluribus Enunciationibus compinguntur.

Singulæ autem Enunciationes simplices, ex duobus Terminis constant.

Vt igitur à minimo hujus artis membro incipiamus, & ad majora procedamus.

DE TERMINIS

Terminus est Vocabulum seu Dictio, Rem aliquam præcipuam in Oratione significans.

Omnis autem hujusmodi Terminus, habet aliquem respectum, alter ad alterum, & sic vel Subiectum vel Prædicatum nominatur.

Subiectum est Terminus, de quo aliquid dicitur, ut: Homines, Lapides.

Prædicatum verò est Terminus, qui de Subiecto dicitur, seu prædicatur, ut Albi, Sudant.

Item Terminorū alius est Universalis, ut: omnis homo, seu omnes homines; alius Pluralis, ut: multi homines, alius verò Singularis, ut; unus homo.

Item Terminorum, alius est Genus, ut: Animalia, alius Species

De Terminis.

Species, ut : Homines, alius verò Individuum, ut : Petrus.

Vel Genus, ut : Mouentur. Species, ut : Currunt, Individuum, ut : ut Currit.

Vel Genus, ut : Currunt, Species, ut : Fugiunt, Individuum ut : Fugit.

Item Termini, alij Vnivoci, alij Acqvivoci, alij Analogi, alij Denominativi, &c.

Item Terminorum, alij significant Substantiam, alij Accidentia.

Substantia est Res, quæ per se subsistit, ut : Homines, Lapidēs.

Accidens autem est, quòd Substantiæ accidit, ut : Albi, Cadunt.

Horum Accidentium aliqva sunt Communia : aliqva Propria : Item aliqva Separabilia, aliqva verò Inseparabilia a suis Substantijs.

Sinonima horum Accidentium : *Adiunctum, Appositum, Annexum, Attributum, Adherens, Affectio, Passio, Circumstans, Epitheton, &c.*

Ita, qui dividunt Terminos, in Mentalem, Vocalem, & Scriptum, & multis alijs modis similibus ; nihil agendo nugantur - Qui verò altius incipiunt, & de Sono ac Voce, vel de Nomine ac Verbo tractant : in rem alienam involant. Manifestum enim est, tractationem de Voce & Sono ad Physicum, de Nomine autem & Verbo, ad Grammaticum spectare : Terminos autem esse propria, sola, ac prima Logicorum elementa.

DE ENUNCIATIONIBVS.

Enunciatio Logica simplex, est Oratio docens, brevissima, perfecta tamen; & aliqvid certi indicans, ut : Homo est rationalis, Satiri non sunt.

Id fit cum uni Subiecto, unum Prædicatum adnectitur. Enunciatio autem Composita est, quæ plura vel Subiecta, vel Prædicata in se continet; id est, in plures Enunciationses simplices resolvere potest, ut : Deus Mundum condidit, & gubernat

Homines, & Yumenta salvabis. Si Sol est, dies est. De hac nos nihil agemus.

Sinonima Enunciationum; *Positio, Propositio, Pronunciatum, Effatum, Eloquium, Eloquutio, Dictum, Assertio, Assumptio, Indecatio, Prædicatio, Sententia, Conclusio, Quæstio, seu Quæstionis Responsio, Problema, Theorema, Thema, Thesis, Axio- ma, &c.* Hæc enim omnia idem ferè significant, tantum aliqua ratione ab invicem differunt.

Partes essentielles Enunciationis sunt duæ, nempe Subjectum, & Prædicatum, de quibus superius locuti suamus.

Illud Materia, hoc Forma vices gerit, Et aliquando subjectum convertitur in Prædicatum, & vicissim Prædicatum in sub- jectum. Adduntur ijs duobus Terminis in Enunciatione, Signa, Copula, & alia plerumq; vocabula, quæ eos modificantur, & Enū- ciationum perfectum sensum efficiant. Exempli gratia, si dicas Deus condidit Mundum. Et vicissim si dicas: Mundus à Deo est conditus: In priore Enunciatione Deus est Subjectum. Mundus verò Prædicatum. In altera verò, Mundus est Subjectum Deus Prædicatum. Condidit & Conditus est, sunt copula.

Species autem Enunciationum dignæ notatu, secundum Qua- litatem quidem sunt duæ: altera est Affirmans, altera Negans. Secundum Quantitatem vero tres: Alia namq; est Enunciatio Uni- versalis, alia Pluralis, alia Singularis.

Exemplum Enunciationis Universalis Affirmativæ: *Omnes homines sunt rationales.* Negativæ: *Nulla Bruta loquuntur.*

Exemplum Enunciationis Pluralis Affirmativæ: *Aliquæ stel- læ sunt errantes.* Negativæ: *Non multa animantia rumi- nant.*

Exemplum Enunciationis Singularis Affirmativæ: *Sol omnia illustrat.* Negativæ: *Mundus non est ab eterno.*

Hæc Quantitas & Qualitas, in omni bona Enunciatione necessario semper inest. Et Quantitas quidem in Subjecto, Qualitas verò in Prædicato habet suum locum. Itaq; Enuncia- tio Indefinita, quæ a n alijs ponunt, nulla esse debet apud Logicos. Non enim convenit Definitioni, aut Divisioni Enunciationum
idef:

id est nihil certi indicat, nullamq. Quantitatem habet; sed est ambigua, generat errorem, & contentionum causas seminat, ut si quis dicat: Homo currit: nescitur an de omni, an verò de uno homine loquatur. Vel si dicat: Homines currunt, itidem incertum est, an de omnibus, an verò de aliquot hominibus hoc dicat. Ideo interpretatione indiget, ut sit Oratio perfecta, & clara; siquidem Logicum perspicue loqui oportet. Id autem fit, cum Subiecto suum Signum Quantitatis apponitur, nisi sit manifestum, & subaudiatur. Signa universalis, (uti cuique notum est) sunt ista: Omnis, Vniversi, Nullus, Nemo, &c. Pluralia autem; Multi, Pauci, &c. Singularia: Vnus, Solus, Iste, Ille, Plato, Socrates, &c.

Item alia Enunciatio seu Prædicatio est Recta, alia Obliqua. Recta dicitur ea, cuius Prædicatum est in Recto casu, ut: Deus est omnipotens, &: Homo est Animal: Obliqua verò est, cuius prædicatum est in obliquo casu, ut: Deus condidit Mundum. Vel: Mundus conditus est à Deo: utraq; æque bona est apud Logicos, sicut & apud Grammaticos. Hanc prædicationem Obliquam non omnes cognoscunt, cum tamen frequentior sit quam altera.

Item aliqua Prædicatio est Generis de sua Specie, ut: Homo est Animal; Vel idem clar. us: Omnes Homines sunt quædam Animantia. Aliqua verò Prædicatio est, qua vice versa Species de suo Genere prædicatur, ut quum dicimus: quædam Animalia sunt Homines, quædam verò Boves &c. Simili ratione, aliquando Pars prædicabitur de suo Toto, ut: Omne Animal habet caput. Et vice versa Totum prædicabitur de sua Parte, ut: Omne caput est alicuius Animantis membrum. Hęc alterna & reciproca Prædicatio, non omnibus forsan arridebit, videlicet ea in parte, qua dicimus, Speciem de suo Genere prædicari. Nam regula generalis est apud eos, magis universale de minus universalis bene prædicari, nec tamen versa vice. Ignoscant quæso, usus enim & ratio contra ipsos militat. Non animadvertunt etenim, esse necessarium, ut Subiectum, & Prædicatum, sint eiusdem Quantitatis, ut bene cohæreant: atque in non bene in quæ

les veniunt ad aratra iuveni . Nam in huiusmodi Enunciationibus , neq; Genus & Totum habent aliquid amplius , quam earum utraq; . Species & Pars ; neq; vicissim Pars aut Species aliquid minus habet , quam suū Totum , aut Genus . Quam enim dicimus : *Omnis Homo est Animal* : nō intendimus dicere , omnes Homines esse omnia Animalia ; sed Omnes Homines esse quōdam Animalia . Iste namq; Terminus (*Animalia* seu *Animal*) in hac Enunciatione , nō est universalis , uti ipsi allucinantur , sed est Pluralis , & est eiusdem Quantitatis , cum altero Termino Speciei universalis , idest , cum *Omnī Homine* . Non sumitur inquam hic Genus , in tota sua latitudine , sed pro una sui portione , quæ sit sue Speciei , de qua predicatur æqualis . Vice versa , si dico : *Aliquod Animal est Homo* ; seu : *Quaedam Animantia sunt Homines* ; hic licet Species de suo Genere predicetur ; nihil tamen absurdi dicitur , nec minus in Specie continetur , quam in Genere , sed sunt utraq; eiusdem Latitudinis seu Quantitatis . Hoc idem sentiendum est , de Toto cum sua Parte , hoc idem de Specie cum Individuo ; nempe quod alterum de altero alternatim , rectè interpretatum , rectè predicetur . Sicut enim benè dico : *Petrus est Homo* : ita non minus benè dico : *Homo est Petrus* . Hac nimirum interpretatione : *Iste Homo , est vel vocatur Petrus* . Hæ etenim Propositiones æquipollent , si non mutilæ & indefinitæ exprimantur , sed suis Signis Quantitatis notentur , uti superius admonuimus esse faciendum .

Multi multas alias , sed meo tenui iudicio , minus opportunas , afferunt hoc loci Enunciationum Species . Nos , uti videre est , primo loco illas binas omninō necessarias , deinde istas alias duas , hæc quidem , quæ circa Vocabula occupantur , & Res de quibus agunt , penitus non inspiciunt , quos Plato perstringit , nō adeo notas , at bonas Enunciationum Divisiones seu Differentias , in medium produximus . Neq; tamen dignabimur locum dare aliquem , illi celeberrimæ Divisioni , quam pleriq; omnes , reliquarum cunctarum principem faciunt . Hæc illa est , qua Enunciationes in Veras , & Falsas partiuntur . Non enim Logici , sed alterius Artificis munus est , investigare & cognoscere ,

scere, quæ Vera quæve Falsa, de aliqua Re sit Enunciatio. Sufficit Logico si cognoscat, quæ Bona vel Mala sit. Quod tunc fiet, quando Enunciationi, quam præ manibus habebit, applicaverit Definitionem, ac Divisionem Bonæ Enunciationis. Hoc est quod viderit, si certè aliquid indicet, si denique ex Subiecto, & Prædicato constet. Tunc sistat gradum, & non quærat, si Vera sit vel Falsa; Hoc enim minimè solo Artis suæ præsidio, sed magis earum, qua de ijs Rebus ex professo tractant, consequi poterit. Damus exemplum: Sex tantum sunt Cæli. Hæc Enunciatio apud Logicos quidem bona est; at apud Astronomos Falsa est. Cur bona sit, Logici quæ Logici sunt, uti prenottavimus, facile scient; cur Falsa, nesciunt, nec scire possunt, & in Astronomia versati sint; Itaq; de Veris ac Falsis Enunciationibus fileant.

De Oppositionibus, Aequivolentijs, Conversionibus, Modalitatibus, & cæteris si quæ sunt Enunciationum affectionibus: Ita etiam de Suppositionibus, Restrictionibus, Ampliationibus, Appellationibusq; &c. alijs agere permittimus.

I. DE DEFINITIONIBVS.

Definitio, est Oratio docens, qua alicuius Subiecti, id est Rei propositæ, Natura describitur.

Sinonima Definitionis: Descriptio, Declatio, Narratio, Historia &c.

Species Definitionis aliqui duas ponunt, unam quidem vocant Nominis, alteram Rei. Definitio Nominis, seu potius Dictionis Interpretatio, sicuti & Divisio Aequivocorum, quàm magis propriè Distinctionem vocare possumus, licet sint ordine primæ in doctrina: magis tamen ad Grammaticos pertinent, quàm ad Philosophos: Hæ enim Res scrutantur, illi Vocabula: attamen Logicus utrisque sua Instrumenta commodat.

Partes Definitionis perfectissimæ (ea autem est Substantiarum perfectissimarum) sunt ipsa decem Prædicamenta.

Tot enim de quacumque, perfecta Substantia, Interrogationes seu Quæstiones aut Prædicationes, utiles & necessaria fieri possunt.

Sinonima harum Partium Definitionis, seu Prædicamentorum: *Loca, Sedes, Classes Prædicatorum, Observationes, Considerationes, Contemplationes, Conceptus, Attribute, Quæstiones, Affectiones, Notationes, &c.*

Prima Quæstio est: *An sit illud scilicet Subiectum de quo agimus: seu an existat illa Species in Rerum natura: an sit Ens Reale, ad differentiam Entis Rationis, de quo Physicus non agit. Multa enim dicuntur, quæ non sunt Reipsa, sed in solis Verbis consistunt, vel in phantasia finguntur, ut sunt Griphi, Cætauri, Sirenes, plures Mundi, &c. Multa vicissim Re ipsa existunt, quæ tamen nullo sensu, sed sola ratione cognosci possunt, ut plures esse Calos, esse Ignem elementalem supra regionem aeris, esse Intelligentias, &c.* 2 Quid sit, nempe ea Res, de qua agimus, id est ex qua Materia consistet, ex qua Massa desumpta sit, seu uti Logici loquuntur, quod Genus, quod Totum ejus sit. 3 Qualis sit, id est quæ Forma ejus, seu, ut ijdem loquuntur, quæ Differentia, quæve Qualitas, quæ eam à cæteris Speciebus ejusdem Generis distingvat. 4 Quanta sit, id est quis Modus, quæ Magnitudo, quæ Mensura, quis Numerus ejus. 5 Quando est, id est quæ Aetas, quæ Duratio, quod Aevum, seu Tempus ejus. 6 Vbi est, id est quis Locus ejus natus sit. 7 Quid Agat, id est cujus Rei sit Causa Efficiens, seu quis ejus Effectus, quæ Operatio, quæ Vis, quæ Virtus, quæ Facultas, quod Munus peculiare. 8 Quid Patitur, id est quibus malis aut bonis sit Obnoxia, quos Motus seu quas Mutationes paciatur, quæ Vitia, quæ habeat Contraria, seu Adversantia, quæ sint quæ eam Corrumpanit aut Perficiant. 9 A quo sit, id est quis ejus Author, Effector, seu Causa Movens, Efficiens. 10 Ad quid sit, id est ad quem Finem, Scopum, Metam tendat, cujus sit Utilitatis, quid Boni, quidve Commodi afferat.

Hic perspicuè videre est, quis Vfus, quis Locus, quis denique Numerus Prædicamentorum, in Arte Logica esse debeat. Aristoteles quatuor tantùm de quacunque Re enumerat Quæstiones. 1 An sit. 2 Quid sit. 3 Qualis sit. 4 Cur sit. Quo consilio reliquas omiserit, non possum assequi: Vel qua ratione omnes reliqua, ad has quatuor commodè reduci possint, uti aliqui persuadere conantur, non video. Nos in omni perfecta Definitione, non plures neque pauciores, sed solas has decem Quæstiones reponimus. In Divisione duas, in Argumentatione: unam omnes numero tredecim, quibus omnem cuiuscunque Subiecti Phisici dicimus comprehendere scientiam. Tunc demum etenim, cuiuscunque Substantiæ naturam perfectè cognoscimus, cum non solum Causas eius, sed omnes has Prædicationes, de ea examinamus. Horum Prædicamentorum, qui velit Definitiones atque Divisiones cognoscere; poterit apud eos id consequi, qui in suis Phisicis & Metaphisicis, fusè de istis differunt, at propriè huc spectant, uti paulo post clarè demonstrabimus.

EXEMPLVM DEFINITIONIS SVBSTANTIARVM,
digestæ per hæc decem Prædicamenta,
seu Quæstiones.

Quæst. 1 An. 2 Quid. 3 Qualis. 4 Quanti. 5 Quando. 6 Vbi. 7 Quid Agentes. 8 Quid Patientes. 9 A quo. 10 Ad quid sunt Elephantes?

Resp. Elephantes 1 sunt. 2 quædam Animantia. 3 Apris quidem forma corporis similia. 3 intellectu verò hominibus proxima. 4 omnium terrestrium maxima. 5 vivunt ad ducentimum & amplius annum. 6 inveniuntur in Aphrica & India. 7 horrendum ore sonum edunt, quem barritum vocant. 7 gaudent annibus. 7 cum ingentibus Draconibus bellum perpetuum gerunt. 8 minimo Suis grunitu terrentur. 8 & sunt frigoris impacientia. 9 creata à Deo Optimo Maximo. 10 ut hominibus sint stupori. & ministerio: nam turres armatorum ferunt, magnaque ex parte bella orientis perficiunt, aliaque obsequia præstant, &c.

Ex singulis his Locis, seu Prædicamentis, non tantum singulas, sed quandoque plures Enunciationes assumere datur, quum nempe plura eisdem Loci prædicata occurrunt, quæ sint aliqua consideratione digna; uti nos fecimus in hoc exemplo, videlicet loco tertio, septimo, octavo, & decimo. Et quamvis adhuc plures sese offererent, ad describendam totam naturam Elephatorum, neque ea quidem ociosa: nos tamen brevitati studentes, eas (data opera) omisimus. Quandoque autem omnino nullam accipimus, quum nempe Subiectum, de quo agimus, secundum illam prædicationem, vel nobis ignotum est, vel ex aduerso omnibus manifestum. Vt hic, ea quæ nono loco dicta sunt, merito reticeri poterant. Cui enim dubium est, omnia quæ sunt, à Deo esse condita? At nos ea gratia exempli apposuimus, ut Definitio, quam delineamus, omnibus numeris plena appareat. Et vicissim forè in natura horum Animantium aliquid, dignum quidem illud consideratione, sed quod nostram cognitionem effugit: ideo Definitioni eius à nobis addi non potest.

Hæ decem Quæstiones, seu hæc decem Prædicamenta, sunt Loca, Prædicatorum uti diximus, perfectissimarum Definitionum, & deserviunt perfectissimis Substantijs, Nam minus perfectæ Substantiæ, habent minus perfectas Definitiones; Ita etiam Partes Substantiarum, habent imperfectas Definitiones, & tanto magis ipsa Accidentia, quum sint quædam imperfecta Entia, ideoque pauciora Prædicata habeant. Et quamvis hæc Loca, seu Prædicamenta, sint peculiaria Physicorum; eorum tamen inditio ac ductu, & Theologi, & Medici, & Historici, & alij, suas Definitiones formare, & Narrationes facere poterunt, quarum aliqua exempla hic subiicimus, si prius adhuc unam Physicam posuerimus.

Definitio Phisica Individui.

Terra. 1 est. 2 unum ex quatuor Elementis, 3 siccum, 3 inter reliqua maxime densum. 3 ideoq; gravissimum. 4 licet minimum. 6 in centro Mundi positū. 8 majori ex parte ab aquis rectum. 9 à Deo Optimo Maximo, 5 in principio, unà cum cælo conditum. 10 ad variarum animantium, in primis autem Hominum habitationem. 7 pro quorum sustentatione, herbas fructusq; diversos, multaq; alia producit.

Definitio Thologica Angeli boni.

Angeli boni, 1 quamvis nullo sensu percipi possint, re ipsa tamen existunt, 2 & sunt Spiritus. 3 divini, creaturarum omnium nobilissimi. 4 nulla quidem mole, sed essentia ingentes. 5 immortales, 6 cæli incolæ. 7 felicitate summa fruentes, 8 nullo unquam malo obnoxij. 9 à Deo Opt. Max. 5 statim ab exordio Mundi. 10 ad gloriâ, & laudem suam conditi.

Definitio Medica membri Animantis.

Pulmo 1 est. 2 membrum Animantis 3 spongiosum. 3 figuram habet ungulæ bubulæ, exterius convexam, intus cavam. 3 quatuor fibris distinctam, 3 magnitudo eius est secundum magnitudinem thoracis, 6 nam in pectore est positum, inter fauces & ipsum Cor, quod complectitur, 7 non habet sensum vel saltem modicum, neq; motum sed à thorace movetur. 8 est obnoxij intemperiei, obstructioni, compressioni, irritationi vomice, tumori, qui generali nomine dicitur inflammatio, & Peripneumonia. &c.

Definitio morbi.

Peripneumonia 1 est, 2 Inflammatio Pulmonis, 3 cum febre acuta, 4 est morbus vehemens, adeo ut pauci eo affecti diem

C septi-

septimum, quoniam moriantur effugiant. 5 plerumque homines constanti aetate prae ditos invadit. 5 magis hiemali tempore regnat. 6 & in regionibus occidentallibus. 7 tantam spirandi difficultatem facit, ut suffocare videatur. 7 generat tussim, cum distentione thoracis. Signum huius morbi, est rubor genarum, & sputum spumofum. Remedia sunt, missio sanguinis à vena basilica, statim in principio morbi; evacuatio materiae per medicamenta lenientia, ut sunt cassia, manna, & ea quae sputum promovent. Sed inter innumera simplicia medicamenta pectus emundantia, non ultimum locum tenet Helenium, &c.

Notandum est duo esse hic Loca peculiaria, nempe Signorum, & Remediorum, huiusmodi Definitionibus morborum necessaria, alijs minimè. Causam Efficientem omisimus, quia nescivimus: ostendimus & decimus Locus, hic non deserviunt.

Definitio Plantæ.

Helenium, quod & Enula campana dicitur. 1 est. 2 Planta, 3 calida & sicca in secundo gradu, 3 folia habet similia folijs Verbasci, 4 sed latiora, & longiora, 3 hirsuta, ac in acutum desinentia, dorso prominente, radice magna, tortuosa, exterius nigrescente, intus alba, sapore amara. 3 semen habet iidem Verbasci simile. 4 caulem bicubitalem, ac etiam maiorem, crassum, hirsutum, angulosum; 3 flores aureos. 5 nascitur tempore verno, floret autem mense Julio. 6 reperitur in locis uliginosis, & montosis. 7 mundat pectus & pulmone à crassis humoribus. 10 confert lesionibus juncturarum frigidis, &c.

Definitio Partis Substantiæ.

Barba, est. 2 congeries pilorum, 6 in mentis virorum, ab utraque aure ducta, 5 circa vice simum plus minus annum succrescens, circa quadragesimum canescit, 4 si non tondeatur, aliquibus ad spatam longitudinem, alijs ad duas & amplius excrescit. 8 morbo gallico infectis, una cum capillis solet desfluere. 8 va-

ej eam varijs incisuris deformare solent, 10 majoris certe molestia quam commodi, nisi quod virilitatem quandam demonstrat.

De Definitione Historica.

Has ratione si Historicus velit personam Didonis describere; primo dicat oportet, An fuerit unquam Dido, multi enim de hac re dubitant. 2 Quid fuerit, id est quibus virtutibus, quibusve vitijs imbuta. 4 Quam magna, & potens, nempe opibus, militia, provincijs. 5 Quando, id est quo auro floruerit, & quam diu vixerit. 6 Vbi nata sit, ubi educata, ubi regnaverit. 7 Quid praclaro gesserit, id est quomodo Carthaginem condiderit, armis, legibusque muniverit. 8 qua domi qua in fuga ex Phoenitia, qua tandem in Africa, à vicinis regulis & ab Aenea passa sit. 9 qui Parentes ejus, qui Affines, unde genus traxit. 10 qui finis actionum ejus, nempe gloria, &c.

De Definitione Geographica.

Si verò aliquam Provinciam Geographus assumat describendam, his Locis commode uti poterit. Primò dicat, Vbi sit illa Regio, hoc est in qua parte orbis, quo gradu Latitudinis, & Longitudinis. Secundo quo Situ, id est, quas regiones à quatuor ventis finitimas habeat. Tertio qua sit ejus Quantitas seu Magnitudo, id est quot millia passuum habeat Longitudinis, & Latitudinis. Quarto in quot Partes seu Conventus dividatur. Quintò quos Montes, Campos, Saltus, Fluvios, Lacus insignes habeat, quas Vrbes, &c. Sextò quos Fructus, quas Fruges proferat; quam dives Pecoris, Piscium, Volatilium, Metallorum, &c. Septimò quarum rerum vicissim penuria laboret, qua sterilitate soli, quare aeris intemperie sit, &c.

De Definitione Politica.

Quod si Politicus alicuius Reipublica statum narrare proponat : hac fere Loca præ oculis habere debet. Quæ eius origo, & quis finis fuerit : quæ amplitudo imperij ; quæ forma Reipublica : qui Magistratus, quæ Religio : quæ Leges, qui Census publici ; qui privati ; quæ Mercimonia externa, & interna : quæ Militia, quæ munitiones ; qui denique Mores hominum, quæ Studia ; qui Habitus, quæ Lingua, &c.

In istis Definitionibus stituendis, si quis fortè Theologus, Philosophus, Medicus, Historicus, nos minus rectè ex artis suæ præceptis dixisse animadverterit ; rideat licet, at non irrideat, & sciat nos hic, non ipsorum facultates vel scientias, sed Logicam profiteri : Logicus autem agnoscat, quid Logica, absque alijs Artibus per se possit. In pluribus autem huiusmodi Locis inventendis, multi alij me sagaciores esse poterunt ; nos hic tantum viam signavimus.

LEGES BONÆ DEFINITIONIS.

Prima Lex Definitionis.

Definitio ne sit amplior nequè angustior, ipso Subiecto quod Definitur.

Secunda Lex Definitionis.

Non benè Definitur Subiectum, per ambigua, ignota, obscura, negantia, seu contraria Prædicata.

Tertia Lex Definitionis.

Fiant Definitiones non per fortuita, contingentia, accidentalia, communia, & longinqua ; sed per maximè essentialia, & propria, immediata, perpetua, necessaria, inseparabilia, & proxima Prædicata, seu Annexa, aut Attributa sui Subiecti.

Quarta

Quarta Lex Definitionis.

Non Definias Subiectum per Divisionem suam; sunt enim diversa hæc duo Instrumenta; & singula habent sua propria munia, me nōru, sed quæstionos; ad quas congruè respondendum est, &c.

DE PRÆDICAMENTIS.

Rudebitur multi præcudubio, quod nos hoc tempore, nempe post tot secula; aliqua ex illis, quæ ab Aristotele, vel Architectis, & hætenus neutiquam concussis Prædicamentis, subtrere, & loco eorum alia fundare uideamur. Hos ego interrogavero, si antiquis licuit, cuique præ suo arbitrio, sum in multis alijs, tum in hac ipsa re opinari, & suam dicere sententiam, cur non liceat & nobis? Peragorici enim ponebant viginti Prædicamenta; uti notat Aristoteles. 1. Met. 3. Plato quatuor, alij plura, alij uero pauciora, uti testantur Philoponus 1. Priorum 2. Simplicius & Raulus Venetus, in principio suorum Prædicamentorum. At non sufficit Philosophi dicere aliquid, sed oportet eorum ad id confirmare. hæc autem Confirmatio ex Definitione, quæ omnis disputationis caput est manare debet. Ego uero nō Confirmatio, nec Definitionem, sed solam Enumerationem Prædicamentorum apud eos inuenio. Successu quidem temporis, aliqui ex sectatoribus Aristotelis, Decem illa sua Prædicamenta, varijs modis conati sunt fulcire, sed quàm infirmis sublimi, animadvertenterunt duo classici Philosophi, ex antiquis Avicenna, ex neotericis Soarez, Metaph. Disp. 3. 9. sect. 2. art. 1. 2. Ad diderunt, & Definitionem, sed meo iudicio, a quæ male constructam, quæ talis est: Prædicamentum Logicè sumitū, nihil aliud est, quàm Generum & Specierum, usquè ad Individua conueniens Dispositio, sub aliquo supremo Genere: quàm Dispositionem, in ordine ad Definitiones, Prædicationes, & Demonstrationes sciendæ, Dialecticus tradit.

Hæc Definitionē præter alios, ponit idem Soarez in eadem Disputatione statim in principio: at hæc in primis non est Definitionis,

nitio, sed Divisio seu Dispositio, uti ipsa verba sonant. Deinde falsum est quod Prædicamenta, ad nihil aliud deserviant, quam ad Prædicanda Genera de suis Speciebus. Do exemplū: Terra est Circularis & Sicca. Itē aliud: Bovēs, & Oves ruminant: Vbi est hic Genus, quod de sua Specie prædicatur? Et tamen istę sunt optime Prædicationes. Alij sunt magis cauti, dicunt enim Prædicamenta, esse summa Genera omnium Entium. Sed hij quoq; magis congruē loquerentur, si dicerent Prædicamenta esse Genera omnium Prædicatorū. Neq; dicant mihi, eadē esse Entia & Prædicata: nam hac ratione Subyēta quibus Prædicata applicantur, nō essent Entia; sed de his plura in sequenti oratione dicemus.

Nostra autem Prædicamenta sunt ejusmodi, ut cognita eorum Definitione quam statimus, statim prima fronte omnibus appareat, neq; plura neq; pauciora esse posse. Hac talis est. Prædicamenta, sunt Loca communia, ex quibus assumuntur varia Prædicata, ad describendas Naturas Substantiarum necessaria. Nam quum sola Substantia simpliciter sit Ens, & ea propter Philosophis maximē, & primū, & solū de Substantia sit speculandum, uti benē Aristoteles ait Metaph. 7. tex. 5. Item tot sint partes Philosophiæ, quæ sunt ipsius Substantiæ, Metaph. 4. tex. 4: Substantia profecto erit Subyēctum totius Philosophiæ, & eadem erit Subyēctum omnium præter se Entium. Ipsa enim eis substat, & est fundamentum eorum: ipsa sola est illud solidum, & per excellentiam dictum ENS; reliqua autem per quandam Analogiam. In ipsa enim consistunt, sine ipsa non sunt, ad ipsam respectum habent, de ipsa concipiuntur & prædicantur, & ideo Prædicata dicuntur; & ex diverso modo, quo eam afficiunt, eorum diversitas, & numerus desumitur, uti D. Thomas, Alensis, & Averroes, ad quintum librum Metaph. Aristotelis notarunt. Etenim licet etiam Accidentia habeant sua Prædicata, hoc est alia Accidentia, quæ de ipsis prædicantur, & in his classibus Prædicamentorum continentur: Attamen hæc Prædicamenta, præcipuē ad id instituta, ut sūt Substantijs deserviant. Alioquin & Accidentia, & Accidentium Accidentia, nonne omnia tandem in Substantijs subsistunt?

Hinc

Hinc sequitur Substantiam non bene connumerari, inter Prædicamenta vel Prædicata: Etenim quum Subiectum & Prædicatum, sint inter se Antitheta, & Substantia sit Subiectum (uti iam diximus) omnium Accidentium: ipsa non potest esse etiam Prædicamentum vel Prædicatum: alioquin vel nullum erit Subiectum, sed omnia erunt Prædicata; vel Prædicata de Prædicatis Prædicabuntur, quod absurdum est dicere.

Sed instabit quispiam & dicet; Omne id quod prædicatur esse Prædicatum, & idcirco sub aliquo Prædicamento contineri: Substantiam ritè prædicari; ideoque eandem Substantiam, vel Prædicatum esse vel Prædicamentum. Non inficiamur sepe numero unam Substantiam de alia Prædicari, ut quum Genus, & Differentia Substantiales, de sua Specie Substantiali prædicantur, verbi gratia: Animal & Rationale de Homine. Imo plures alias bonas Prædicationes Substantiarum de Substantijs, præter multorum forsan opinionem, nos ipsi sponè in medium afferemus, nempe has; Hominis Locus naturalis est Terra: Item: Homo & Sol generant Hominem. Item: Pisces sunt creati ad cibos Hominum. At in istis, & alijs similibus exemplis non ea ratione prædicatur una Substantia, de alia sibi Subiecta, qua Substantia est. Verùm longè alio respectu, & alia consideratione. In primo etenim exemplo, prædicatur Substantia, quatenus est Genus & Differentia sui Subiecti; in secundo quia Locus est; in tertio quia Causa Ifficiens est, in quarto quia Causa Finalis est sui Subiecti; & hac ratione, Prædicata Substantia induit naturam Accidentis. Sicut & in hys exemplis; Homines plerumq; sunt alti sex Sedes. Item: ponderant plus minus trecentas Libras. Si Pes & Libra materialiter sumantur, sunt Substantiæ; si pro Mensura & Pondere (uti hoc loco fieri debet) sint Quantitates, id est accidentia.

In reliquis exemplis; cædet fortè mihi iste, verùm in primo deprehendet me fateri, ritè prædicari de Subiecto Substantiali, suum Genus & suam Differentiam, id est uti Aristoteles interpretatur, suam Materiam & suam Formam, Ergo & Substantiam,

quan-

quæ andequidem Materia & Forma Substantiales, ipse quoque sit Substantia. Id ego non negabo, sed dicam adhuc, in eiusmodi exemplis, Substantiam non ea consideratione prædicari, de Substantia, quæ Substantia est, sed quæ Materia vel Forma est sui Subiecti. Non enim bene querimus, quæ sit Substantia alicuius Substantiæ, sed quæ sit eius Materia & quæ Forma. Verum adhuc multò ineptius quereremus, quæ sit Substantia alicuius Accidentis. Quum igitur neque de Substantia, neque de Accidentibus, Substantia ritè prædicetur, optima ratione excipimus eam è numero Prædicamentorum, & nobiliore loco, pro Subiecto nempe omnium Prædicamentorum, quæ sub omnibus Prædicamentis continentur, tanguam Reginam collocamus: Materiam autem & Formam uice Substantiæ, libenter inter Prædicamenta reponimus. Per hoc autem vocabulum Formæ, nos utranque Qualitatem, hoc est, Essentialem & Accidentalem intelligimus, quum hætenus alij tantum Accidentalem inter Prædicamenta habuerint.

Et hæc quidem duo, prima & præcipua sunt Prædicamenta: Nam statim ut proponitur in medium aliquod Subiectum, de quo sit disserendum, primæ & immediatæ Quæstiones sūt, quæ Materia, quæ Formæ sit eius. Nisi tale aliquod Subiectum afferatur, quod non patet sensibus; tunc prius queritur de eo, An sit in rerum natura, postea idem quæ sit eius Materia, & quæ Forma. Hinc fit ut illa Prædicatio, istas duas præcedat, & non incongruè potest vocari Prædicamentum Existentiæ. Hoc Prædicamento utuntur ut plurimum ij, qui tractant de rebus Divinis, Spiritualibus, à sensibus longè remotis seu abstractis; & quæ solo mentis acumine penetrari possunt.

Positis hæc ratione his duobus Prædicamentis, Materiæ & Formæ: necessario sequuntur alia duo, nempe Efficientis & Finis. Hæc enim sunt quatuor illæ Cause, quæ uti sūt necessaria ad constitutionem Rerum; ita etiam ad cognitionem, seu scientiam earum habendam. Adeo ut si omnia reliqua Attributa alicuius Subiecti quis cognoscat; ignotis eius Causis, parum se cognovisse fateatur oporteat. Tunc enim nos scire arbitramur,

ut Aristoteles ait, quum Rem per Causas cognoscimus. Porro si hæ Causæ sciri & cognosci debent, utiq; prædicabuntur: quod si prædicantur, cerè in Prædicamentis erunt. Nam alioquin excludere eas è numero Entium, quum post Substantiam sint nobilissima Entia; contra omnem rationem esset.

Vindicata Substantia, & insertis inter Prædicamenta quatuor Rerum Causis; reliquum est ut ostendamus, cur Relationem, Habitum, & Situm, ex hoc numero eyicimus. In primis Relationem idè tollimus, quòd sit una ex Speciebus Oppositionis: Itaque potiori jure ipsa Oppositio, quæ est Relationis Genus, illum locum sibi vindicare posset, & sic ceteræ quoque Species ibi essent. Præterea Aristoteles ponit quatuor fundamenta Relationis, nempe, Quantitatem, Actionem, Passionem, & Mensuram (Qualitatem forsàn dicere voluit loca Quantitatis; nam Mensura & Quantitas idem sunt.) His verbis non obscure innuit, Relationem non fundari immediatè in Substantia, sed in Accidente. At quum omnia reliqua Prædicamenta, in Substantia sint fundata, sequitur eam non esse Prædicamentum. Jurisperitis igitur ac Politicis, relinquamus istas Relationes: Ipsarum siquidem est peculiare munus, de Dominis & Servis, Patronis & Clientibus, Actoribus & Reis, Patribus & Filijs, Maritis & Uxoribus, Soceris & Generis, Debitoribus & Creditoribus agere; Philosophus qui Rerum Naturas, non hominum conditiones & Status contempletur, ista non curat.

Habitus autem ac Situs Rerum Naturalium, aliarum quidem majori ex parte, omnino nulli sunt, aliarum verò Voluntarij ac Fortuiti; & idè ad cognoscendam Naturam earum, quam Philosophus scrutatur, minimè necessarij. Ipse enim Attributa Rebus congenita, certa, & eterna, & quæ aliter esse nõ possunt meditatatur; & idè nõ spectat ad eum, Habitum ac Positionum Contemplatio. Alioquin dicant mihi isti, quis Philosophorum immoratus est, in speculandis Habitibus Hominum, qui soli propriè eis utuntur? vel (quod magis ad eum pertinere videtur) in Positionibus Brutorum & Arborum aut similium.

Considerans scilicet, quomodo illa prona incedant, hæ radicibus deorsum inverſis, ramis autem sursum erectis consistant.

Quid quod Aristoteles ipse, quum 5. Met. 7. Prædicamenta enumerat, horum duorum nullam mentionem faciat? Averroes autem, magnus ille suus Commentator, eodem loco spontè fateatur, ea parvi esse momenti, imò nullius considerationis. Adde quòd vera Prædicamenta, debent esse communia omnibus Substantiis; Omnes enim habent aliquam Qualitatem, Quantitatem, Tempus, Locum, &c. Ista autem asserta Prædicamenta; non nisi paucissimis Substantiis applicari possunt. Nam paucissima una ad aliam Referuntur, paucissima habent aliquem Situm, multò verò pauciores Habitus; ideoq; è Scholis Philosophorum meritò explodenda. Et Relationes quidem, uti jam diximus, Causidicis, Situs autem & Habitus, Pictoribus atq; Poetis concedamus. Siquidem ne Historici quidem, qui hominum liberarum actiones, quales sunt Situs, atq; Habitus, nisi rarissimè, quo quispiam nèpe aliquando corporis Situ, quòdè Habitu fuerit, narrare solent. Hæc enim momentanea, varia, ac levia sunt, & non pertinent ad Naturam Hominum describendam, sed etiam si essent necessaria, sub Prædicamento Qualitatis commodè contineri possent. Ejectis hoc modo è numero Prædicamentorum Substantia, Relatione, Situ, & Habitu, repositiq; in eorum locum, quatuor Rerum Causis; ac duplicato Prædicamento Qualitatis, reliqua Prædicamenta antiqua, suis locis relinquimus, quibus invenimus, quia Definitioni eorum, à nobis in principio posita, sunt conformia.

Quòd verò omnia Prædicamenta, in unam Definitionem, præter aliorum morem contulerimus; id nec sine ratione, nec sine auctoritate aliorum factum est. Nam & Definitio non agit aliud, quàm ut sui Subjecti naturam Describat; & Prædicamenta ad aliud non deserviunt, quàm ut qualiter sit affectum Subjectum indicent. Meritò igitur pro membris Definitionis habenda sunt; aliòquin in qua alia parte Logica continebuntur? Sed & Aristoteles ipse, libro primo de Anima asserit, quod Accidentia magnum momentum asserat, ad cognoscendum (ut

ipse loquitur) Quod quid est, nos Definitionem intelligimus. Et Cicero in suis Partitiqibus, Definitionem Genere quidè declarari dicit, at & Proprietate quadam, & communium frequentia, ex quibus proprium quid sit eluceat: hæc autem omnia sunt in Prædicamentis. ●

Sed non possum satis mirari de Peripateticis, qui ab una quidem parte, perfectas Definitiones ex quatuor Rerum Causis compingi concedunt; ab altera verò obliti horum, ex solis Genere & Differentia essentiali, eas constare mordicus tenent. Ipsi eis per nos pro suo libitu utantur; Vellem tantummodo, ut omnium rerum, quas Definire volunt, ejusmodi Essentiales Differentias de quibus somniant, prius inveniant; tunc demùm viderint, quam scientiam Auditores eorum, ex tam inutilis & concisis Definitionibus haurient. Neq; hic nobis illam perpetuò ab eis decantatam Hominis definitionem obrudant, sed alias similes, cum suis essentialibus Differentijs si possunt effingant. Vel, quia occultas & ignotas sibi esse fatentur; expectent quoad rediens ab inferis Aristoteles, cujus se in hiis præcepta servare dicunt, eas patefaciat, interim nihil Definiant, nihil de Rerum Naturis differant.

Nos autem nihil morantes, nostra plena, & ex omnibus Prædicamentis (in quibus Elementa, Principia, Causa, Passiones, ut ipsi nuncupant, & si quæ alia de quavis Rescitu necessaria sunt, omnia Prædicata continentur) coacervata, & coagitata Definitione; aut si istud nobis vocabulum invident, Descriptione seu malint Narratione, in declarandis & enucleandis Rebus, interea utemur. Ut hac ratione ignorantibus ac scientibus satisfaciat, quando nihil reliquum fuerit, quòd de eo Subyècto, quod Definendum susceperimus, meritò queri, vel sciri possit. Nisi si Partes ejus Subyècti, vel Rationes singularum Assertionum, seu E-nunciationum, qua in Definitione continebuntur; scire quis deinceps cupiat. Verùm hæc Quæstiones, ad alias duas partes Logica, hoc est, ad Divisionem & Argumentationem propriè spectant, de quibus postea suo ordine tractabimus.

DE METAPHISICA

AT priusquam huic negotio finem imponimus; unam aduc, & forsàn non ociosam Quæstionem examinemus: ad quem in quam Artificem propriè spectet, considerare Naturam horum Prædicamentorum. Omnes plerumque concedunt, Prædicamenta esse prima Elementa Logica, & quasdam Classes Simplicium dictionum, quas Terminos incomplexos vocant; ex quibus omnis generis Enunciationes, & ex his desinceps cætera instrumenta Logica componuntur. Ideoque peropportunè ab Aristotele, & ab alijs ferè omnibus, qui ea de arte scripserunt, statim in ipso limine collorantur. Attamen Peripatetici, ea non minus Metaphisici negotii esse volunt, & Logicam quidem ea considerare, uti sunt Entia Rationis, Metaphisicum verò uti sunt Entia Realia.

Ego verò in primis vellem discere ab eis, an in Rerum natura sit ista Metaphisica, & quid sit, & quod sit eius Subiectum. Respondent statim; ipsam non solum existere, sed esse Arbitram & Reginam omnium reliquarum Scientiarum, summam Sapientiam, Theologiam. Ista possunt esse speciosa erus encomia, mihi Definitio esset necessaria, ut sciam naturam eius. At ego neq; Definitioem, neq; nomen eius, apud antiquos Philosophos, quin neque apud ipsum Aristotelem, usquam hæcenus reperio. Concedent fortè id sed Scientiam ipsam, quæ nomine Metaphisica ab eis ænòtatur, prisca bene cognita; ad singillatim à Platone vocabulo Dialectica nuncupatam fuisse asseverabunt.

Hac ratione dicæ Dialecticæ apud antiquos fuerint: ego præter unicam, tam apud reliquos, quam apud ipsum Platonem non invenio; & quidem hæc eandem, quam nos præ manibus habemus; hoc est; eam quæ artem Disserendi tradit. Si quis dubitat, legat ipsum Platonem, in primis lib. 1. s. qui de Sophista vel Pnce inscribitur; sic loquendum: Per Genera dividere, & neque eandem Speciem alteram putare, neq; alteram rursus eandem esse; nonne Dialectica officium esse dicemus? Deinde lib. 23. quæ

Crasillus dicitur, sic: Eum verò, qui interrogare scit, & respondere, alium vocas quàm Dialecticum? H E R. Dialecticum profectò. Hactenus Plato, qui satis clarè quod sit munus, suæ & reliquorum Philosophorum Dialecticæ ostendit: Et hanc Dialecticam, pro tertia parte totius Philosophiæ posuerunt, quàm rectè ipsi viderint.

Verùm ut manifestè ostendam, quod nec in reliquis Philosophiæ partibus ullum locum habeat, hæc eorum Metaphisicæ, duos tantùm, sed graves auctores adducam, unum Latinum, alterum Græcum. Primus est M. T. Cicero, qui libro quinto de Finibus bonorum, & malorum, sic ait: Quantus ornatus in Peripateticorù disciplina sit, satis est à me, ut brevissimè potai, paulò ante dictum. Sed est forma eius disciplinæ, sicut ferè ceterarum, triplex. Vna pars est Natura, Differendi altera, Vivendi tertia; &c. In Academicis quæstionibus lib. primo post proemium: Fuit ergo iam accepta à Platone philosophandi ratio triplex: Vna de Vita & Moribus, altera de Natura & rebus occultis; tertia de Differendo, & quid verum quid falsum, quid rectum in Oratione pravum vè, quid conveniens, quid repugnans iudicandi. In Disp. Tusc. lib. quinto. Ex quo triplex ille animi fetus existit: Vnus in cognitione Rerum positus, & in explicatione Nature, alter in descriptione expectandarum fugiendarumque rerum; tertius in iudicando, quid cuique rei sit consequens, quid repugnans; in quo inest omnis tum subtilitas differendi, tum veritas iudicandi.

Veniat nunc in medium Eusebius Cesariensis, qui libro undecimo, de Preparatione Evangelicâ, st. arim. cap. primo, quæ fuerint olim partes Philosophiæ, ex sententia, non solum omnium reliquorum Philosophorum, sed & ipsius Aristotelis, pluribus describit; ego hic pauca tantùm verba Aristotelis apponam: Plato primus rectè intellexit, atque divisit Philosophiam, dixitque primum esse de Natura universi negotium; alterum de Moribus; tertium de Oratione, &c. Qui vult plura scire de iis, legat Laertium & ipsum Eusebium. Vbi est hic vel Nomen vel Subiectum huius Metaphisicæ?

At videamus quasò, quare ipsi ei attribuant Subiectum, Tam hic sibi non constant; sed in varias sententias scinduntur. Alii enim Ens quatenus Ens, hoc est, omnia Entia Realia; alii solas Substantias absque Accidentibus, alii ipsas Intelligentias, pro totali & adaequato eius Subiecto statuunt; alii verò magis aut minus, hoc Subiectum vel dilatant vel coarctant, uti videre est apud Soarez, & alios multos. Et licet inter se dissideant, quique tamèn Aristotelem sua opinionis auctorem esse volunt. Hic obiter libet considerare, qualesnam sint isti Metaphisici, quibus statim in ipso vestibulo, non conuenit de Subiecto huius Scientiæ: hoc est, nesciunt de qua re illis sit agendum. Quàm perspicaces ac concordēs quæso erunt, in tradendis Principiis, Partibus, ac Passionibus eiusdem Subiecti? Nam cum Subiecta omnium Scientiarum & Artium, obuia & manifesta debeant esse passim omnibus: totum negotium in eo vertitur, ut inueniantur eorum Principia Partes & Passiones: ea enim sunt quæ perficiunt omnem Scientiam. Sed nec magis acuti mihi videntur ii, qui istos tam diversa sentientes, conciliare satagunt. Sicut & illi qui Aristotelem cum Platone, Scotum cum D. Thoma, in gratia reducere volunt, cum ipsimet se diversa, seu contraria sentire, nec reconciliari velle cum eorum antagonists profiteantur.

Nos reliquarum opinionum auctores prætereuntes, cum primis tribus congregamur. Et primùm quidem cum iis, qui Ens quatenus Ens, pro adaequato Subiecto Metaphisica collocant. Hii adducunt pro se Aristotelem, Metaphisicorum lib. 4. text. 1. sic loquentem: Est Scientia quædam, quæ speculatur Ens prout Ens est, & quæ ei per se insunt: Hæc autem vllarum, quæ in parte dicuntur, eadem est: Nulla namque cæterarum universaliter, de Ente prout Ens est considerat, sed eius aliquam partem abscindentes, quod ei accidit speculantur, ut Mathematica Scientia, &c. Hactenus Aristoteles Per hanc Scientiam, quæ speculatur Ens prout Ens est, proculdubio suam Metaphisicam intelligit, & per Ens omnia Entia, quæ in decem Prædicamenta Realia diuidit. Ego verò primùm quæro ab

eis, qua ratione, eadem nomine ac numero Prædicamenta, sint eis simul & Elementa Logicæ, & Subiecta huius supremæ Scientiæ? Sint inquam Entia Rationis & Entia Realia? Sint Instrumenta Rerum & Res ipse? hoc est sint in Rerum natura, & non sint? Notum enim est Entia Rationis, non esse in Rebus, sed ab Intellectu consingi. At quid respondebunt, si nos dixerimus, eysdem omnino natura esse Prædicamenta, quæ in suis libris Metaphisicis describit Aristoteles, cum iis quæ in suo Organo habentur; nisi quod ibi fusius, hic strictius de iis agat? Vis hoc manu tangere? Vide utrobique Definitiones, seu Considerationes eorum, eisdem ferè verbis conceptas; si ipsi diversas proferent, tunc manus dabimus.

Sed prius doceant, quid faciunt in illis libris Metaphisicis, longi illi tractatus de Definitionibus, Divisionibus, Syllogismis, Generibus, Speciebus, & aliis sexcentis Vocabulis, seu Terminis Logicis, imò etiam Grammaticis, quibus omnes illi ferè libri sca rent, sigillatim aut em Sextus nil aliud continet? Num & ista dicent esse Entia Realia, & eorum tractationem ad Metaphisicum, hoc est summè Sapientem ac Divinum Philosophum spectare? Video occurrent, & excusabunt Philosophum; fatebuntur ea esse Entia Rationis, at dicent esse apprimè necessaria, ad investigandas Entium Realium naturas; ideoque eo loco illa exactius discuti, quàm fieri soleat apud Logicos. Ego vicissim dico, absurdum quidam esse, diversitas Scientias seu Artes in unum commiscere; at multò adhuc absurdus Modum sciendi, cum ipsa Scientia confundere, uti idem Aristoteles Metaph. lib. 2. tex. 10. fatetur, & tamen hoc ipsemet in eis libris eorum confessione facit. Nam sicuti ridiculum esset, si Orator in medio cursu suæ Orationis, de præceptis Rethorica loqui vellet; ita non minus ridiculum est Philosophum, quum de Rerum natura agit, velle Logica Instrumenta enucleare.

Iam dicant nobis, qua Methodo, in Enumeratione horum Entium, dividentes ea in decem Prædicamēta, commiscēt Acciden

ria suis Substantiis? Quid dicent, si quis Grammaticus octo partibus Orationis, Accidentia earum partium annumeraret? At hoc ipsi faciunt, nam Accidentia Rerum, Rebus ipsis id est Substantiis coequant, & utraque sub Ente collocant. Et quod æquè præter artem fit, Substantias omnes in unum Prædicamentum coarctant, ex Accidentibus autem novem Classes Prædicatorum conficiunt.

At forte non inveniunt commodiorem Entium Realium Enumerationem, quàm per Prædicamenta Logicorum? Relinquant quæso illa Logicis; nam postquam incidimus in memoriam Instrumentorum Grammaticorum, ego eis magis apta inveni. Mutuentur ab eis, ipsas octo partes Orationis: hæ enim sunt multò fecundiores, quàm sunt ipsorum decem Prædicamenta: Inveniunt in eis, non solum ea omnia, quæ in Rerum Natura existunt, verum etiam ea quæ in vacuo feruntur. Itane sunt inopes Materie, circa quam occupentur, ut cum Logici eis offerant Instrumenta, quorum adminiculo Rerum naturam cognoscere, & aliis tradere possint, ipsi illa eadem Instrumenta, pro Rebus ipsis cognoscendis arripiant, & sic acta agant?

Patiantur velim, ut Logici meditentur quid significant in abstracto seu in genere, Substantia, Accidentia, Materie, Formæ, Qualitates, Quantitates, Actiones, Passiones, & alii similes Termini Scholastici; Abstractiones enim à Rebus, quæ etiam secundæ Intentiones vocantur, sunt per operationem intellectus; hæ autem operationes (uti apud omnes in confesso est) sunt propriæ Logicorum. Ipsi vero Philosophi, proponant sibi Res ipsas, hoc est Substantias, de quarum Natura agant, & doceant quæ sint earum Reales, & peculiare Materie, Forma, Qualitates, Quantitates, Actiones, Passiones, & reliqua Attributa: & ex Ratione fabricatis Prædicamentis Logicorum, tanquam ex quibusdam Locis communibus seu promptuariis, Realia Prædicata sibi assumant, & sic Scientiam Rerum tradant.

Porro si ulterius querant à me, quæ sint illa Entia, seu Res de quibus Philosophis existimem esse agendum: Dicam esse ipsas Substantias, uti Aristoteles dixit, hoc est in primis Deum Optimum

Maximum, deinde Angelos, hinc Animas, postea Caelos, inde Elementa; demum cetera quae ex eis composita sunt, ipsi ea mixta vocant. Quae si secundum Pradicamenta Logicorum examinauerint; tunc recte se suo officio perficentes, et Scientiam quae de iis haberi potest, tradidisse videbunt. Hac in arbore Substantia, cum de Divisione loquemur, breuiter notabimus.

Et ut Iuniores melius intelligant, quae sit differentia inter Logicam & Philosophiam, sciant Logicam cum respectum habere ad Philosophiam, quoniam habent illi libri Ecclesiastici, quae de Ritibus & Ceremoniis agunt, ad Diuina officia, quae in Ecclesia celebrantur. In Ritualibus siquidem & Rubricis ostenditur, quid sint Festa, quid Feria, quid Vigilia, quid Octaua, quid Hora, quid Himni, quid Antiphona, quid Psalmi, quid Cantica, quid Lectiones, quid Orationes, &c. Item docetur, quo tempore, quo loco, quo modo, quo numero, sit eis utendum. In ipso autem actu Diuinarum officiarum; non nominantur, neque declarantur, sed in usum & praxim rediguntur.

Ceterum cum omnis perfecta Scientia, suum in primis proprium Subiectum habent, cuius postea Principia, Partes, & Passiones demonstrare, quae de ipso Subiecto praedicantur oporteat, ut Aristoteles dicit 1. Post. text. 179. nosque iam praemisimus; Ipsi vero omnia Entia in unum Subiectum suae Metaphisica ponant; quare unde absumant Praedicata, hoc est Principia, Partes, & Passiones, omnium Entium; cum necessario diuersa esse debeant, ab ipsis Entibus, id est à suo Subiecto. Ego praeter ipsa Entia non video alia superesse, nisi non Entia, id est; omnino nihil. Quam igitur Scientiam nobis tradent, omnium simul Entium, cum nihil sit, quod de eis praedicetur?

Sed recordor inuenisse eos quaedam Attributiona Entium, quae neque ipse Aristoteles, neque eius Commentatores Graeci uiderant, uti Picus restatur conclus. 13. & Transcendentia, indigerant, Verum hic iterum in alias difficultates incidunt; nam primo his estant ipso de significatione eorum, secundo de numero, tertio dubitant an eadem sint cum reliquis Entibus, id est cum suo Subiecto, an uero diuersa. At ut ut sit, quare quàm perfectam

Scientiam omnium Entium poterunt nobis tradere, si vè tria, si vè plura fuerint ista attributa Transcendentalia, quando easuo Subiecto applicaverint; ita ut nos Scientificos, Sapientes, Philosophos, & Theologos (si Deus placet) faciant, uti promittunt. Siquidem quando nos docuerint, omne Ens esse Vnum, Verum Bonum, &c. quam Docti quæso, quam Sapientes inde evadent.

Est alia Secta eorum, qui solas Substantias, pro totali Subiecto istius Metaphisica, Accidentia autem pro earum Passionibus statuant; & quum Aristotelem absolute de Ente loqui audiunt, solam Substantiam intelligunt. Ita Ficinus conclus. 78. ex eorum sententia dicit, Accidentia nullo modo debere dici Entia, sed Entis. Ita Boetius in Porph. cap. 49. Ens non predicari de Substantia, essentialiter vel accidentaliter, sed ut idem cum Substantia. Ita Aphrod. Metaph. 1. com. 78. cap. 39. per Entia Aristotelem solas Substantias intelligere; easque pro adequato Subiecto Metaphisice ponere. Ita & nos, ex pluribus locis Aristotelem sensisse colligimus; Nam Metaphisicorum lib. 7. text. 4. sic loquitur: Quare quod primo Ens est, & non aliquod Ens, sed simpliciter Ens Substantia. Item Metaph. 7. text. 5. Sola Substantia simpliciter Ens est, quapropter nobis maxime, & primum, & solam, ut ita dicam, de Ente hoc pacto quid namsit, speculandum est. Item Metaph. 8. text. 1. Dicitur est, quod Substantiarum Cause, Principia, & Elementa quærantur. Item Metaph. lib. 12. text. 1. Speculatio de Substantia est, siquidem Substantiarum Principia & Causa quærantur, &c.

Rationabilius mihi isti loqui videntur: At hoc quoque multum est, velle inquam omnes Substantias, in unum chaos confundere, ac ex omnibus his, unum Subiectum unius Scientie efficere. Quia cum in primis Spirituales Substantia à Corporeis, toto calo differant; præterea utraqve in varia ac multiplicia genera distinguantur, ac proinde longè diversas Affectiones, ac differentia attributa habeant; nescio qua ratione in unam omnem Scientiam coagmentari possint. Alia quippè Scientia est, qua de Deo Opt. Max. ceterisque rebus Spiritualibus agit, &

Theolo.

Theologia vocatur : alia verò quæ de Cælo & Terra, ac reliquis Elementis tractat; alia præterea particulares Scientiæ sunt. quæ sicuti propria Subiecta, ita quoque propria Principia, ac peculiare Passiones habent. Ideoque, sicuti a principio diximus, non posse ex omnibus, pro uno Subiecto simul assumtis Entibus, aliquam solidam Scientiam constitui; ita nunc dicimus, neque de solis quidem Substantiis id fieri posse. Alioquin quid opus esset aliis Scientiis, si sola Metaphisica id præstaret? Illud verò facile ac libenter concesserimus, totam Philosophiam, lato modo sumtam, de omnibus Substantiis, per partes agere; ac uti Aristoteles ait Metaph. 4. text. 4. tot esse partes Philosophiæ, quot sunt ipsius Substantia.

Restat tertium genus Peripateticorum, qui negant id quod priores asseverant; sed ayunt hanc Metaphisicam esse merè Divinam Scientiam, hoc est Theologiam, ideoque pro totali Subiecto suo, solas Substantias separatas, seu Intelligentias habere. Et hii quoque Aristotelis auctoritati innituntur, sic enim loquitur Metaph. lib. 6. tex. 3. Si igitur non fuerit aliqua alia, à Substantiis existentibus Natura; tunc prima Scientia est Naturalis: Et si aliqua Substantia immobilis fuerit, illa erit primùm, & Scientia eius erit prima Philosophia, universalis etiam. &c. Huius & aliorum similium dictorum Aristotelis fulti patrocinio, contendunt isti Metaphisicam eius, pro adequato Subiecto habere ipsas Intelligentias. Et benè (meo iudicio) interpretantur hanc Aristotelis sententiam. aperte siquidem dicit, si non sint Intelligentiæ, nullam aliam fore primam Philosophiam, præter Physicam Scientiam, & sic haud obscure infert, Subiectum Metaphisicæ suæ esse Intelligentias.

Tam quæro, quora pars illorum quatuordecim librorum, agit de Intelligentiis? Profecto minima; nam in sine tantùm paucis paragraphis, totam earum quam habuit effudit Scientiam. At (ne quæram nunc veritatem suarum assertionum) quàm solidis quæso & epistemonicis argumentis, asiruit hanc quam pluribus passim locis usque ad cælos extollit, veram Sapientiam & perfectissimam Scientiam? Quando enim unquam magis op-

portant, illis suis tanto impendio elaboratis Demonstrationibus
uti poterat? quandoquidem ex perfectis Demonstrationibus,
perfectæ Scientiæ, suo ipsius decreto informantur. Vis dicam ego?
Quorundam certe veterum Philosophorum somniis, item de me-
dia foro peccatis Vulgi opinionibus, demum suis non satis conco-
ctis, & uti Soarez ait frivolis conjecturis. Quod nec ipsemet
difficatur, cum 12. Metaph. 8. sic dicat: Ita rationabiliter arbi-
trandum est, quod enim necessarium est, relinquatur potentiori-
bus dicendum.

Sed si erati animus de Rebus Divinis, utpotè altissimis, in
his libris differere, quid agunt ibi Ens, quatenus Ens, quid Præ-
dicamenta, quid Genera quid Species, quid denique alia eysmo-
di innumeræ, quæ non solum nihil Divini redolent, sed neque
Entia Realia sunt, ut iam diximus. Et quidem prius in libris
Logicis, deinde in Phisicis tractata, nunc verò tertio usque ad
vau seam repetita; atque ita perplexa, ut nullus eys Explanator,
ea hactenus in ordinem certum redigere potuerit; vix duo
autem sint uel tres, qui in eadem sententiam consentiant? Quid
habent peto commune Intelligentiæ & res Divina, cum Generi-
bus & Speciebus, ut in unam et eandem Scientiam concludi pos-
sint? Vidit hanc disparium Subyectorum pluralitatem, in ista
Aristotelis Metaphisica, Moses Aegyptius, uti habetur apud Pi-
cum conclus. 3. Vidit & Pererius, uti notavit in sua Phisica lib.
1. cap. 7.

Quid si non sint Intelligentiæ, & sic per consequens nulla
Metaphisica, sed Naturalis Scientia primum locum in Philoso-
phia obtineret, uti ipsemet censet: quid fiet rogo de Entibus
in genere, quid de Pradicamentis, & eorum affectis? Nun-
quid nulla de eis Disciplina ager? At quæ? Certè phisica ea non
recipiet, neque pro suis, hoc est, pro Naturalibus recognoscet. Sed
cum neque supernaturalia sint, repellet ea profectò a se Theolo-
gia. Restat igitur ut sola Dialectica, suos profugos post limino in
gratiam recipiat, & in suum ordinem redigat.

Itaque cum nullâ eysmodi Scientiâ dari posse, quæ solidè de
omnibus Entibus simul comprahensis, vel (ut ipsi loquuntur)
abstra-

abstractis, sed nec talem, quæ de omnibus Substantiis corporeis agat, de Intelligentiis autem satis frigide hæc Metaphisica tractet: quin etiam ex contrarijs sententiis contexta, & lim obscuræ tenebris obruta sit, ut nec Dædalus quispiam ejus methodum reperire possit; excusiamus ex mentibus nostris hanc male conceptam, ut quæ nusquam est Chimeram. Ac Predicamenta quidē cū Definitionibus, Syllogismis, & reliquis hujusmodi Instrumentis, restituamus Logicis: Substantias verò dividentes in Spirituales & Corporeas, illas quidem Theologis, has Philo-
sophis, quos ipsi Physicos vocant; adminiculo horū Logicorum Instrumentorum examinandas, & cognoscendas restit uamus.

Pro colophone subyungam hic duorum classicorum auctorum dicta, ut quisque videat, quid de hoc Enne, & de hæc Metaphisica senserint. Vnus eorum est Picus ille Mirandulanus, qui in ea libro, quem de Ense & Vno scripsit, post longam concertationem, tandem objectione tertia Faventino suo ita respondet: Nō sum oblitus compater, ne dubita prorsus, omnium meminisse cognosces; quanquam haud magna yactura fiat, si excidant quæ coram tractavimus; Levissima enim hæc omnia, quibus & te occuparam, & me non ociosum hominem occupas. Alter est Dominicus de Soto, is in prefatione libri sui de Natura & Libero arbitrio, sic ait: Theologia scholastica a sophismatum nugis, & à Metaphisicorum vanis portentis repurganda est.

III. DE DIVISIONIBVS.

Divisio est Oratio; quæ Subyctum in sua membra ratione fecatur. Vel: Est Partitio Orationis, in sua competentia in membra, quæ nempe Rebus ipsis respondeant.

Divisionis Sinonima: *Methodus, Distinctio, Distributio, Dispositio, Differentia, Dispensatio, Discretio, Separatio, Enumeratio, Partitio, Ordinatio, Resolutio, Compositio, Compilatio, &c.*

Divisiones principes, sunt duæ; una est Totus in suas Partes, altera est Generis in suas Species.

Hæ duæ Divisiones, sunt sibi nimium affines, quid enim aliud est Genus, quam quoddam Totum suarum Specierum?

Est Divisio quæ Res diversas & dispares distinguit ac separat, & in diversas Classes suis locis reponit, ut Equum inter Substantias, Aequum autem inter Qualitates. Sunt alia quorundam Divisionum Species, ut Substantiarum in sibi Accidentia, vel Accidentium in suas Substantias, sive Subyectorum in varia Prædicata, & Prædicatorum in varia Subyecta, &c. At hæc Divisiones non sunt solida nec essentialia.

Totum & Partes. quid sint, nemo est qui ignoret, ideo ea non definimus. Quotuplex autem sit ipsum Totum & Partes, ex alijs Authoribus poteris accipere.

Genus est Terminus universalis, qui de pluribus alijs Terminis universalibus, quos in se continet, in recto casu prædicatur, Materia quadam inter se connexos, Forma autem differentes, & hij dicuntur Species. Itaq; Species erunt Termini universales, contentines in se multos terminos similes. Singulares, & hoc de Species specialissimis intelligendum est: Nam sunt Species subalternæ, quæ respectu inferiorum sunt Genera. Exempli gratia: Genus est Animal, Species autem eius erunt, Bos, Equus, & alia huiusmodi: Item Genus erit Color, Species autem Albedo, Nigredo, & hij similia.

Exempla Divisionis Totius in suas Partes.

Homines constant ex Animis & Corporibus.
Mundus constat ex Cælis & Elementis.

Exemplum Divisionis Generis in suas Species.

Arborum aliæ sunt fructiferæ; ut: Pirus, Pomus, & multa aliæ. Aliæ uerò steriles, uti sunt Tilia, Populus, Alnus, & similes.

Exemplum Divisionis Speciei in sua Singularia.

Magni Viri fuere Socrates & Plato.
Insignes Urbes sunt Roma & Venetiæ.

ALIA DIVISIO GENERIS IN SVAS
Species, quæ dicitur Arbor Substantiæ :

Substantiæ	Spiritus	Corpora			
	Angeli Boni, Tres Hierarchiæ Prima, Secunda, Tertia,	Cœli Mixta Senfata Rationale, Bruta, Plantæ, Mettalla, &c. Terra Aquea Aerea	Elementa Simplicita Sine fenfu	Aqvilæ Passeres Gallinæ &c. Ballenæ. Cæte. Delphini, &c. Boves. Oves. Cameli, &c.	Phisologia. verò Hoc
	Angeli Animæ Boni, Mali, Tres Hierarchiæ Prima, Secunda, Tertia,			Angeli. Archangeli. Principatus. Virtutes. Potestates. Dominationes. Throni. Cherubim. Seraphim.	Hoc Theologiæ Subiectum est.

HAC

Hac Divisione aliter atq; aliter utuntur Artifices. Medicorum enim alij, quum suæ Artis præcepta tradunt, sermonem suum secundum partes Corporis humani, affectionesque earum disponunt: alij Herbas aliisque simplicia, eorumque vires recensent; alij genera Morborum, & eorum remedia enumerant, & diversis viis incedendo, omnes ad eundem finem, qui est Corporum sanitas tendunt. Sic inter Historicos, alius quidem alicujus Republicæ statum, per temporum seriem enarrat, alius autem vitas Principum ejusdem Republicæ describit, et uterque idem præstat. Simili ratione Oratores, si aliquem Virum præclarum pro concione laudare velint; iste quidem à primis ejus incunabulis incipiens, quicquid in vita dignum laude egit, usque ad exitum ejus, ordine recensendo profequitur: Ille verò non observata temporum serie, per diversas virtutum, quibus vir ille claruit, species gradiendo, idem omnino munus præstabit.

Multi alii modi sunt disponendi sermonem; in hoc tantum elaborandum est, ut eum quisque ordinem sibi assummat, qui sibi proposito Subycto sit aptissimus, ut id quod docet sit apertum, atque concinnum. Nihil superflui apponat, nihil quod est necessarium omittat: non postponat quod præponendum sit, neque præponat ea, quæ posteriori loco dicenda erunt; Ea autem quæ se iam dixisse meminit, non iteret, uti à principio admonuimus, nisi molestus ridiculusque esse velit.

Divisionis Loca seu Qæstiones sunt duæ, Nam quatenus Subyctum, de quo agimus, est quiddam Totum, appositæ quærimus, quæ sint suæ Partes: quatenus autem est Genus, statim circumspicimus, quæ sint suæ Species. Quas Partes & Species singulas postea definimus: Definitas, si opus sit, subdividimus, & sic omnes Rei propositæ fibras perscrutamur.

LEGES BONAE DIVISIONIS.

Prima Lex Divisionis.

Divisione neque sit mutila, neque redundans, id est, neque plura, neque pauciora Membra habeat, quam re ac ratione demonstrari possit. Ut hoc autem rectè facias; habe oculos ad cognata, opposita, seu chæstata alia Subycti, quod Dividis; tot. n. erunt ista, quot illa fuerint.

Secunda Lex Divisionis.

Cave ne unum Membrum, seu Totum, seu Pars eius, in alio Membro contineatur, sed sint omnino discreti, opposita, & non tantum accidentaliter, sed essentialiter differentia: eodem tamen Genere & Gradu conveniant, & sibi invicem cognata & similia sint.

Tertia Lex Divisionis.

Fiat Divisio primitivim in maiores, & aequales, proximas, & non longinquas Partes seu Species sui subiecti; deinde ne sit nimia, hoc est in minutas Partes concita; confundit enim memoria.

Quarta Lex Divisionis.

In enumeratione Membrorum; servetur Ordo, Rebus de quibus agitur, conveniens, id est, temporis, loci, aut dignitatis.

Contra has Lege faciunt y, qui quinque de Prædicabilia. Item qui plura Capitulum Virtutum, quam Capitulum Virtutum genera numerant. Et is quoque, qui nimis periculose ea quæ in libris suis tractant, per Alphabetum, omni alia Divisione destituti, digerunt.

Nam quo ad Prædicabilia, credo non ostendent, hanc eorum Divisionem seu Enumerationem, vel ab Aristotele vel a Porphyrio, hoc numero, tanquam certo conclusam, & determinatam fuisse: Sed inveniunt tantum, Porphyrium has quinque voces, inter ceteros Terminos aliquatenus obscuras, at tamen apprimè necessarias, Chrysaorio discipulo declarare voluisse. Alioquin si certa ac perfecta Methodo sibi utendam esse proposuisset; ubi Genus & Speciem, ibidem Totum & Partes; ubi Accidens, sibi & Substantiam memorare debuisset. Sunt omnibuscum omnibus eiusdem Generis, hoc est, universalis, & plura quam quinque, & sunt sibi invicem opposita, quarum eadem debet esse disciplina. Præterea non bene distinguitur Accidens à Genere vel Specie: nam omne Accidens universale, nec essario est vel Genus vel Species.

Argumentatio est Oratio, quæ quæpiam Enunciatio, in Definitione vel Divisione alicuius Subiecti posita, & in dubium vocata, vera vel falsa esse, aliqua ratione data, infertur.

Hoc est, ex iis quæ Auditori nota sunt, Doctor ignota demonstrat; & ex concessis ab Auditore, non concessa evincit: ex certis incerta certa facit; & Prædicationem de qua iste dubitat vel contendit, ei Subiecto de quo agitur, convenire aut non convenire, aliqua illatione ostendit. Vel ex adverso, Auditor loquentem, quæpiam ratione assumpta, falsa dixisse convincit.

Argumentationis Locus generalis, seu Quæstio unica est; Eam possumus nominare; Quare aut Quia, seu alijs hijs similibus vocabulis: Nam si auditor dubitet de aliqua Enunciatione, quæ in Definitione aut Divisione posita est: quærit causam Quare, seu Propter quid ita sit, id est cur Prædicatum illud, ei Subiecto, inhærere seu non hærere dicatur: Doctor ut id adstruat, & se verum dixisse fidem faciat, Argumentando per Quia respondet, & sic dictorum rationem reddit.

In Argumentationibus consideratur Materia, & Forma earum. Itaque quoad Materiam tres Species habent.

Prima Materia Argumentorum.

1. Alia enim sunt Argumenta Necessaria, quæ Demonstrativa dicuntur. Accipiuntur autem ex Locis essentialibus, & necessarijs. A Theologis quidem ex Verbo Dei, & Ecclesiæ sanctionibus; a Philosophis autem ab sensuum experientia, & Principijs Naturalibus. Ea sola in Intellektu Auditorum, quia vera sūt, generant scientiam, Certitudinem, & Fidem sibi vendicant.

Secunda Materia Argumentorum.

2. Alia Argumenta sūt Verisimilia, & appellantur Dialectica. Assumuntur ex ijs Locis, quæ ut plurimum ita se habere, hominibus videntur. Huiusmodi Argumenta pariunt in mentibus eorum, Opinionem, & Dubitationem & Incertitudinem. His plerumque utuntur Oratores, ad persuadendum suis quod volunt Auditoribus: utuntur etiam Theologi & Philosophi, quando coniectura tantum nituntur, nullamque certam Demonstrationem eorum, de quibus agunt, facere possunt.

Tertia Materia Argumentorum.

3. Alia demum sūt Argumenta Fallacia, seu Captiosa, quæ &

Sophistica dicuntur. Conflantur ex mala Vocum ac Sententiarum (non Rerum, uti alij loquuntur, nam in Rebus nulla invenitur Fallacia) Interpretatione, Divisione, aut Cōpositione. Ea quia sunt mendata, generant Errorem, Falsitatem, Ignorantiam. Hijs utuntur sciohi sophistæ & superbi hæretici, ad capiendas animas imprudentiū, &c.

1. Loca Argumentorum Demonstrativorum.

A Toto ad Partes, & à Partibus ad Totum : à Genere ad Species, & à Speciebus ad Genus : à Causis ad Effectus, & ab Effectibus ad Causas : à Contrarijs ; à Proprijs ; ab Impossibilibus : ab Auctoritate Divina, & Ecclesiæ, &c.

Hanc nostram Demonstrationem, non coarctamus legibus Aristotelis, quas longe ambitu describit in suis Posterioribus. Ea enim ratione, vix aliquas Demonstrationes, quemadmodum & Definitiones quas nimium restringit, haberemus, nisi forte in Republica Platonis. Nobis omne Argumentum, quod aliquam necessitatem concludendi habet, Demonstratio est ; neque loca Artificiosa à Naturalibus separamus.

2. Loca Argumentorum Dialecticorum.

Ab Antecedentibus, & Consequentibus ; à Similibus, & Dissimilibus : à Paribus, & Imparibus ; à Coniunctis, & Oppositis ; à Maioribus, & Minoribus, ab Auctoritate humana, &c.

Ex singulis his Locis generalibus, profluunt plura Axiomata, id est Dignitates ; nos eas Argumentorum Leges nominabimus ; & quia plurima sunt, brevitatis causa, aliunde petendas relinquimus.

3. Loca Argumentorum Sophisticorum.

Alia sunt in Dictione seu Terminis ; alia in Oratione seu Enuntiatione.

In Dictione quidem, sex solent esse Fallaciæ, seu Loca Captivum, 1 Aequivocatio, 2 Ambiguitas, 3 Compositio, 4 Divisio, 5 Accentus, 6 Figura Dictionis.

In Enuntiatione autem seu Sententia, septem. 1 Fallacia Accidentis, 2 Eius quod simpliciter dicitur, ad id quod secundum quid, 3 Ignoratio Elenchi, 4 Consequentis, 5 Petitio Principij, 6 Non Causa ut Causæ, 7 Plurium Interrogationum ut unius.

Omnia Argumenta Fallacia, ex his Locis, seu quibusdam cænoſis fontibus ſcaturiunt: ea recta Interpretatione, & Diſtinctione Verborum ac Sententiarum (quæ ſunt quedam Species Deſinitionis & Diſiſionis) & Signorum Quantitatis appoſitione excipiuntur, diluuntur, & eluduntur. Idco etenim fallunt; quod alio ſenſu in priorẽ, alio verò in poſteriore Enunciatione ponuntur.

Deſinitiones, & Exempla omnium hæctenus à nobis memoratorum Locorum, apud Alios arvenies.

Et hæc prima Argumentationum diſiſio, conſideratur ſecundum Materiam eorum: Altera autem, ſumitur à Forma ipſorum, quæ eſt quadruplex Argumentationum enim alia Forma eſt Sillogiſmus, alia Enthimema, alia Inductio, alia Exemplum.

Prima Forma Argumentationis.

Enthimema eſt Sillogiſmus imperfectus, id eſt carens altera Enunciatione.

Secunda Forma Argumentationis.

Inductio, eſt Forma Argumentationis firmans univerſalem ſingularibus ſufficienter enumeratis.

Tertia Forma Argumentationis.

Exemplum, eſt Forma Argumentationis; quæ ſingulare aliquod, per aliquid ſingulare, ejuſdem Speciei confirmatur, & eſt Inductio imperfecta.

Quarta Forma Argumentationis.

Sillogiſmus autem, eſt præcipua & perfectiſſima Forma Argumentationis, ſeu Ratiocinationis, quæ ſecundum certas Figuras, & Modos rite diſpoſita: ex notis & conceſſis, ignota ſeu non conceſſa, demonſtrantur & evincuntur.

Partes Sillogiſmi ſimplicis ſunt tres; Conſtat enim ex tribus Enunciationibus; quarum prior dicitur Major, poſterior Minor, tertia Concluſio vocatur.

Hæ tres Enunciationes, viciffim ex tribus Terminis, ſextes ſumtis componuntur. Quorum quidem Terminorum duo vocantur Extremi, tertius autem Medius Terminus nuncupatur. Ille Medius Terminus eſt ipſum Argumentum; is conyungit illos duos Terminos, qui diſſidere videntur ab invicem. Nam in primis cum uno eorum, in priori Enunciatione conyungitur; deinde in altera Enunciatione cum altero; tandem eis ad invicem ea ratiõne conciliatis, mittit eum in tertiam Enunciationem, ipſe autem, ſuo utpotè iam mundæ ratiõ-

De Argumentationibus

75

fundus, cum non ingreditur. Hoc de Affirmante Sillogismo dicimus. Negativum enim similiter contrarium officium facit. Nam Medius Terminus alteri sese coniungens, ab altera vero disidens, discordes eos reddit.

Sillogismi habent (ut diximus) suas Affectiones, & vocantur Figurae, & Modi. Figura est certa dispositio Terminorum. Sic Figure sunt Quatuor: quater enim hi tres Termini, autem aliter inter se coniunguntur, seu combinantur possunt.

LEGES QUARTORUM FIGURARUM

Sillogisimus.

Prima Figura Sillogismi.

In prima Figura, Medius Terminus alteri extremorum Terminorum, in maiori Enunciatione subicitur, & de altero in minori prædicatur.

Secunda Figura Sillogismi.

In Secunda Figura, Medius Terminus de utroque extremo Termino prædicatur.

Tertia Figura Sillogismi.

In Tertia Figura Medius Terminus utriusque extremo Termino subicitur.

Quarta Figura Sillogismi.

In Quarta Figura, Medius Terminus de uno quidem Extremo Termino, in Maiori prædicatur, & in Minori alteri subicitur.

Modus, est certa dispositio terminorum Enunciationem in Sillogismo, secundum Quantitatem & Qualitatem earum.

Modi igitur Sillogisimorum sunt duplex, secundum duas Species Enunciationum: Nam unus quidem Modus, ut iam principio diximus, omnis Enunciatio, aut Affirmat aut Negat: Altero vero Modo, aut est Univerfalis, aut Pluralis, aut Singularis.

LEGES HORUM DUPLICIUM MODORUM.

Primus Modus Sillogisimorum.

Ex duabus Enunciationibus Negantibus, nihil concluditur.

Secundus Modus Sillogisimorum.

Ex duabus Enunciationibus Singularibus, idem nihil concluditur.

Tertius Modus Sillogisimorum.

Si duarum præmissarum Enunciationum, altera Negans fuerit, necesse est ut Conclusio sit Negans.

Quartus Modus Sillogisimorum.

Si duarum præmissarum, altera fuerit Pluralis aut Singularis, Conclusio quod, talis erit.

Id est

Idest, semper pars debilior erit assumenda in Conclusionem, nisi sit bona, aliter formatus Sillogismus non erit validus, & poterit dici Falsus, & Sophisticus secundum Modum, sicut ille qui contra leges suam Figurarum constituitur.

Modi nules & boni, in prima quidem Figura numerantur novem, in secunda quatuor, in tertia sex, omnes vnde viginti. Ex hijs soli quatuor primæ Figuræ sunt recti, reliqui obliqui, & ad superiores reducuntur, de illis igitur solis loquamur.

LEGES QUATUOR MODORVM PRIMAE FIGURAE.

Primus Modus primæ Figuræ.

Est quum ex utraque Enunciatione Vniversali, & Affirmante, Conclusio itidem Vniversalis & Affirmans inducitur.

E X E M P L V M.

Omne quod nutritur vivit,
Omnis Planta nutritur,
Ergo omnis Planta vivit.

Secundus Modus primæ Figuræ.

Est, quum ex priori Enunciatione Vniversali Negante, & altera Vniversali Affirmante, Conclusio fit Vniversalis Negans.

E X E M P L V M.

Nullum animal carens Pulmone respirat,
Omnes Pisces carent Pulmone,
Ergo nulli Pisces respirant.

Tertius Modus primæ Figuræ.

Est, quum ex priori Enunciatione Vniversali Ayente, & posteriore plurali Ayente, inferitur Conclusio pluralis Ayens.

E X E M P L V M.

Omne volatile habet Alas,
Quædam Animalia sunt volatilia,
Ergo quædam Animalia habent Alas.

Quartus Modus primæ Figuræ.

Est, quum ex maiore Enunciatione Vniversali Negante, & Minore plurali Affirmante, sequitur Conclusio pluralis Negans.

E X E M P L V M.

Nullum Animal carens Pulmone respirat,
Quædam Animalia carent Pulmone,
Igitur quædam Animalia non respirant.

His paucis præceptis totam Logicæ consignationem constare arbitramur.

F I N I S.

CONTRA LOGICAM

R. D. EPISCOPI
CANADIENSIS,

ab amico amicè observata,

ARTICVLVS I.

R. D. Archiepiscopus.

NON placet Titulus seu Inscriptio, quia Logica tradit quædam Instrumenta seu Instrumentum, ad alias Scientias tutè consequendas, sed ipsa non habet propria Instrumenta, quibus ipsa formetur. Nam Definitio, Divisio, Argumentatio, sunt Instrumenta rectè tradendi scientias pag. 5. non sunt autem Instrumenta, quibus ipsamet Logica formetur, sic enim darentur Instrumenta Instrumentorum, cum processu in infinitum. Et quis dicet Logicam formari Definitivè, & Divisivè, & Argumentativè? Docet quidem bene formare in omni Materia & Sciëntia Definitiones, Divisiones, & Argumentationes, sed ipsa ijs Instrumentis non formatur.

Episcopus.

Qui vult bene Docere, necesse est utatur Definitione, Divisione, & Argumentatione. Quid mirum igitur, si docentes Logicam, ijs Instrumentis utimur, uti videre est? quæ enim alia ratione, vel quibus alijs Instrumentis id facere possumus? Neque est inconueniens si Faber Ferrarius, volens facere Maleum seu Incudem, alio ad id Maleo, atque alia Incude utatur, idque in infinitum.

Censura Logicæ.

ARTICVLVS II.

Archiepiscopus.

No placet quod I cōsonans, scribatur per Y: est enim contra perpetuum usum linguæ Latinæ, & hoc est plus sapere, quam oportet sapere.

Episcopus.

Non est mihi negotium hic cum lingua Latina, sed cum characteribus Latinis. Et verum est quod hæctenus ferè omnes, uno & eodem caractere designabant, I & V vocales & consonantes. At tamen hunc errorem, præter alios, iam olim Claudius Imperator animadvertit. Ego nullam litteram novam ad hoc e finxi, sed ex eodem Alfabeto latino, accepi pro Consonantibus socias earum Vocalium; neque tamen quæquam meis legibus adstrinxi. Quod plagium feci, si I & V Consonantes, quæ toto sælo differunt à Vocalibus ipso Sono, aliqua Forma distinxerunt? Hac ratione videri in xus vocari non solum me, sed multos Auctores & Typographos nostri temporis, Germanos & Gallos, qui hoc idem observant. Præterea de seipso dicemus varianam rerum Inventorem, quos antiqui eam ob rem, usque ad sidera extulserunt, & confutrans esse adhuc glandibus vesci, quam pane frumentaceo.

ARTICVLVS III.

Archiepiscopus.

Grammaticus reprehendet istud dictum: Contra me insurgere, & Quod deducere saragamus: Singulare cum plurali non concordat.

Episcopus.

Quod in Rosafriūcula altera, de me loquens, nunc singulari, nunc vero plurali numero usus sum, nō miretur D.V. Reverendiss. nimis mihi proinde male feriatas. Grammaticorum ferale manum subduci, nō potest ut me nunc quidem errorem cognoscam. Sed quid dicet D.V. Reverendissima de his constructionibus? Senecæ: Quicquid patimur mortale genus. Horatii: Cum prorepserunt primis animalia terris, mutam & turpe pecus. Ovidij: Quid meruere Boves animal

animal sine fraude. Eiusdem: Hunc quoque de Getico, nostri studiose, libellum Littore, pramissis quatuor adde meis.

ARTICVLVS IV.

Archiepiscopus.

Quid Logicę cum Pauone? Verba illa inserta, æquè benè distribuerentur cum alio Volatili, & cum Quadrupede. Cur in cauda non nisi decem pennę? cur in vna ala septem pennę, in alia sex? Cur Argumentatio, quę est præcipuum, & fortasse solum Instrumentum Scientiarum, extra Pauonem ponitur, id est extrà Logicam, Pauo enim Logicam ibi repræsentedat?

Episcopus.

Querit D.V.R. Quid Logicę cum Pavone, quęram ego quid Logica cum Pugno, cui eam Zeno comparavit? Quadrupedem non accepi pro tipo, quia nescivi Logicam ei coaptare, sed si Tripedem inuenissem, accepissem forsitan, tot enim partes habet nostra Logica. Aliud Volatile, non magis ullum placuit, cum Pavo sit formosissimus, habet enim caudam gemmatam & oculatam, cui nostra Prædicamenta inserui. Et tantum decem Pennas in ea; in alis autem sex, & septem reliqui, nam tot meo usui sufficiebant, reliquas pennis ac plumas aliis Logicis concessi. Deerat membrum cui aptarem Argumentationem, ideo Limbum circumduxi, qui omnia compingeret. Is licet sit extra Pavonem naturalem, Pavonis tamen mei artificialis unum membrum est. At dicat mihi V.D. Reverendissima, qualia erant illa quatuor animalia, plena oculis ante & retrò, habentia alas senas: Seu illa, quibus erant quatuor facies uni, & quatuor penne uni: Et quales ille quatuor Rotæ, quarum corpus erat plenum oculis in circuitu earum.

ARTICVLVS V.

Archiepiscopus.

Si Logica occuparetur circa sola Verba, quadrarent dicta Platonis ad ipsam contennendam; sed quorsum afferantur illa dicta nō video.

Episcopus.

Si Logica occuparetur circa sola Verba, non reprehenderet

eos Plato, qui circa sola Vocabula occupantur, non intendentes in ipsas Res: neque contemnit Logicam, sed eos qui non contemnunt Verba præ Rebus, hoc est Res Verbis, & non Verba Rebus accommodare student; contra hos (quia sunt multi) statim in vestibulo hæc spicula dirigere placuit.

ARTICVLVS VI.

Archiepiscopus.

Ars Docendi Scientias, nõ est Definitio Logicæ, sed Methodi, nõ Methodus est talis ars. Methodus verò non est ipsa Logica, sed fortasi se vnum ex Instrumentis.

Præterea, si Logica nihil aliud est, nisi ars docendi Scientias, ea solis Magistris inserviet, non autem discipulis.

Episcopus.

Si Methodus est unum ex Instrumentis Logicæ, & est ars docendi scientias; Ergò non malè dixi Logicam esse artem docendi,

Et licet Definiverim Logicam esse artem Docendi Scientias, non solis tamen Doctoribus deservit, sed & Discipulis. Doctrina enim & Disciplinæ ipsa eadem sunt, tantum respectu vario differunt: oppositorum enim eadem ratio est: Nonne & Vos dicitis esse Logicam Docentem, & tamen non ponitis Discentem, licet & Discipuli ea utantur.

ARTICVLVS VII.

Archiepiscopus.

Modus cum ratione loqvendi, non conuenit Logicæ; quia etiam Orator cum ratione loqvitur, & quicumq; prudens; soli fatui sine ratione loqvuntur.

Episcopus.

Logica Ars, neque pro se ipsa instituta est; neque pro fatuis, sed & pro Oratoribus, & pro aliis Scientiarum professoribus, ac quibuscumque prudentibus, qui aliquid sensatè dicere vel scribere volunt, quorum Memeriam, & Iudicium mirificè adiuvat.

ARTICVLVS VIII.

Archiepiscopus.

Logica docens, & vtens malè oppugnatur. Non laboramus circa ista vocabula, quæ non sunt omnino Latina, sicut neque Latinum est

fidicas: Logica quæ docetur, potius dicendum Latinè; quam docemur. Docens itaq; est illa, in qua traduntur præcepta Logica, quomodo verbi gratia sit conficiendus bonus Sillogismus, & talis est tota Logica, quæ propriè dicitur Logica. Vtens verò est, quando in singulis Scientijs, beneficio illorum præceptorum, benè sillogizamus, & tunc non est amplius Logica, sed vel Phisica, vel Mathematica, vel Metaphisica, vel Theologia, vel Ethica, &c. Ita & Rhetorica alia est docens alia vtens: sicut alius est Rhetor, id est, qui tractat præcepta oratoria, alius Orator: is enim plurimum differt à Rhetore. In scholis discimus quidem Logicam, Rhetoricam, Grammaticam, sed in foro postea, non tractamus eadem præcepta Logica, Rhetorica, Grammatica, sed vel Philosophiamur, vel Declamamus eloquendo, persuadendo, laudando, accusando, &c. & loquimur congruenter. Et aliud est docere, quomodo fiat bona securis, aliud verò uti in cædis syluis bona securi: Et aliud est docere, quomodo sit equus ad bellum instruendus, aliud verò equo instructo uti.

Episcopus.

Non sit Latinè à me dictum, Logica quæ docetur, nec laboremus circa Vocabula; & aliud sit docere, quomodo fiat bona Securis, aliud verò uti bona Securi; & aliud instruere Equum, aliud uti Equo. At non potest inde inferri illas esse duas Secures, & duos Equos, sed est eadem una Securis, & idem Equus. Ita dico esse eandem Logicam, Rhetoricam, & Grammaticam, & quæ in scholis docetur, & quæ in foro utimur, & consequenter non esse duas Species Logica sed unam. Alioquin & Grammaticam Rhetoricam, in Docentem & Utentem dividere debemus, & sic duas Grammaticas, & duas Rhetoricas haberemus, quod nemo hætenus dixit.

A R T I C V L V S IX.

Archiepiscopus.

Quid si nesciat Philosophus, quæ sit Rei Definitio, quæ Partes, quæ Species, quæ Proprietates? Danda ergo sunt Instrumenta, quibus hæc ignota possit cognoscere, & inde probare. Nam si nescit, neq; poterit probare ita esse, quod nescit quid sit. Logica verò debet subministrare Instrumenta, quibus ducamur in cognitionem rei ignotæ.

Episcopus.

Ego non possum dare alia Instrumenta, præter ista tria; Et

hæc quidem talia, quibus Philosophus carum rerum, quæ sibi bene sunt cognita, alijs quibus sunt ignotæ, notitiam tradat. Ideo aucto scire à D. V. R. quæ sint illa Instrumenta Logica, quibus Philosophus, Rem sibi ignotam Definire, & in Partes vel Species suas Diducere, atque eius Proprietates scire possit. Huiusmodi Instrumenta magno profecto precio comparanda iudico.

ARTICVLVS X.

Archiepiscopus.

Sola Definitio nominalis intelligitur à Cicerone, siue explicatio rei, seu positio Thematis.

Episcopus.

Definitio Nominalis, & explicatio Rei, sunt diversa. Cicero autem hoc loco apertè de Definitione Rei, & non Nominis loquitur.

ARTICVLVS XI.

Archiepiscopus.

Nonne est artis Dialecticæ ostendere Loca, seu Argumentorum Sedes? At huc pertinet Inuentio.

Episcopus.

Verum est, Logica ostendit Loca seu Sedes Argumentorum; at Philosophus querit, in eis Argumenta sibi necessaria. Sicuti Venator in lustris, querit feras, quas quandoque Inuenit, quandoque autem non Inuenit.

ARTICVLVS XII.

Archiepiscopus.

Methodus non consistit in Diuisione, sed in ipsa Tractatione, ut in speculatiuis tractantur principia Rei prius, deinde ipsa Res; in practicis proponitur initio Finis, deinde indagantur Media, & hæc est duplex analysis.

Episcopus.

Id quod sentio de Methodo iam dixi. Quid differat Tractatio à Methodo, & Dispositione Orationis nescio. Sit duplex Analysis, attamen necessario opposita Compositio datur.

ARTICVLVS XIII.

Archiepiscopus.

Est æquivocatio à Logica Utente ad Docentem. Vera Logica est sola Docens; Utens verò indiget positione.

Episcopus.

Si sola Logica Docens est vera Logica, cur mihi vitio vertitur, quod reprehenderim illos, qui duas Species faciunt Logica?

ARTICVLVS XIII.

Archiepiscopus.

Celi mouentur, Terra quiescit, sunt Enunciationes, & tamen non sunt Partes, aut Divisionis aut Definitionis.

Episcopus.

Motus Cælo, quies autem Terra, sunt proprietates naturales, congeunt e eis & inseparabiles. Ideoque necessariò ingrediuntur in eorum Definitiones perfectas, & sic istæ Enunciationes sunt Partes Definitionum Cæli & Terræ.

ARTICVLVS XV.

Archiepiscopus.

Syllogismus solus est Verum & Notum Subiectum Logicæ, Quia Logica debet regere, & securum reddere Intellectum humanum, ne erret in indagine, dum ex cognitis infert in cognitum. Intellectus porrò non eget directione in simplici apprehensione, neq. in Compositione aut Divisione, sed in solo Discursu. Quum si quid tractat Logica de Terminis, de Enunciationibus, et Propositionibus, ac Definitionibus: omnia tractat in gratiam Syllogismi. Et nunquam Logicus aut Definit aut Dividit, nisi ut inde formet Syllogismum, id est, ut doceat quo modo Syllogismus debeat fieri bonus, et tutus, qui concludat, nec decipiat, siue ratione Formæ, siue ratione Materiæ.

Episcopus.

Superius D. V. Reverendissima Artic. 1. dicit, quod Logica, tradat unum vel plura Instrumenta: Eodem Artic. dicit Definitionem, Divisionem, Argumentationem esse hæc Instrumenta:

De

Deinde Art. 4. dicit Argumentationem esse præcipuum, & forsasse solum Instrumentum Scientiarum: Articulo 6. Methodum esse unum ex Instrumentis, Articulo vero 9. dicit esse plura Instrumenta, quibus Philosophus ex notis ignota cognoscit. Hic autem asserit Sillogismum solum esse Verum & Totum Subiectum Logicæ. Et sic non possum assequi, quid omnino sentiat de Methodo, de Argumentatione, de Sillogismo, de Logicæ, de Subiecto, ac Instrumentis eius. Secundo dicit, quod Logicæ dirigit Intellectum nostrum, non quidem in consideratione Terminorum, Enunciationum, aut Definitionum, & Divisionum: quia in his non indiget directione, sed in solo Discursu, hoc est ut ipsa intelligit Sillogismo, in cuius gratiam omnia ista tractantur. At ego vellem scire, quomodo Intellectus ista benè tractare possit, sine directione. Cur Logici in his omnibus enucleandis, tantum laborent, si etiam a logicis sunt per via? Et si sunt Principia seu Partes, ex quibus formatur Sillogismus, propter quem omnia ista tractantur: qua ratione indiget Intellectus Discursu, ut bonum inde formet Sillogismum, non indiget autem Discursu, ut cognoscit has eius Partes. Itaque vanus erat Socrates, qui benè Dividentem adeo suspiciebat: Falsum est illud verbum in Scholis dictum: Qui benè Distinguit, benè Docet? Tertio dicit Logicum nunquam Definire aut Dividere, nisi ut inde formet Sillogismum. At ego ipse in hac Logicæ, plures posui Definitiones & Divisiones, nec tamen ullam ex iis formavi Sillogismum; & hoc idem faciunt reliqui Logici. Sed & Philosophi Naturales, Morales, Medici, & aliarum facultatum Doctores, multas & Definitiones & Divisiones in suis tractatibus ponunt; neque tamen ex eis deinde Sillogismos formant. Nam Sillogismis tunc saltem utuntur, quando contraria aliqua opinio seu obiectio, tacita vel expressa exurgit, ut eam ratione data evertant. Quid enim opus est concertatione Sillogistica, ubi nemo est, qui se opponat? At in tradenda Scientia, perpetuus est usus Definitionum ac Divisionum, uti iam diximus.

ARTICULVS XVI.

Archiepiscopus.

Philosophus ex proprietatibus colligit, per discursum Naturam
Rei

Rei; Ea enim per se est ignota, neque innotescit intuitu, nisi post indagines, mediante discursu.

Episcopus.

Ego hoc loco non disputo, qua ratione Philosophus, Naturam rerum sibi ignotarum, indagare debeat. Sed ostendo modum, quo sibi iam cognita, aliis qui ea non cognoscunt, commodè nota facere possit.

A R T I C V L U S X V I I .

Archiepiscopus.

Grammatica, Rhetorica, Arithmetica practica, Architectura, & infinitae similes artes, omnes sunt Orationes docentes; Ergo omnes istae erunt Subiectum Logicae.

Episcopus.

Etiam omnes, quatenus Docentur & Discuntur. Nam sicuti quicquid auditur, subiicitur Maledo, Ita quicquid sermone vel scripto docetur, est Subiectum Logicae. Et Ideo qui vult bene Docere, quatenusque facultatem, opus est ut praeceptis Logicis sit imbutus. Hinc fit quod multi Grammatici, Iuristae & alii male doceant, quia illis carens.

A R T I C V L U S X V I I I .

Archiepiscopus.

Logica non docet Docere, sed docet Ratiocinari, & secundum multos, Docet etiam Dividere Definire, &c. Et si doceret Docere, nihil aliud traderet, nisi praecepta Methodi; nec seruiret nisi Doctoribus, & tamen seruit etiam Tyronibus, dum procedunt proprio Marte in rerum cognitionem, & saepe mediante Logica, fecerunt discipuli plurimum negocij suis Magistris in Scientijs.

Episcopus.

Si Logica docet Ratiocinari, Dividere, Definire, Enunciare, qui fit ut non doceat Docere? Quo enim alio modo Docemus, nisi Enunciando, Definendo, Dividendo, Ratiocinando? Et si Methodus docet Docere, quomodo non etiam Logica doceat docere, quum Methodus sit unum ex suis Instrumentis, uti D.V. Reve-

rendissima fatetur. Art. 6. Si tam aperte rationes non sufficiunt, ad aam auctoritatem Soares, qui idem dicit quod ego; Disp. 1. Sect. 5. num. 36. & 37. Quo modo autem serviat Logica, tam Discipulis quam Docentibus, iam diximus.

ARTICVLVS XIX.

Archiepiscopus,

Definitio perfecta unica constat Propositione, seu Enuntiatione, non ergo pluribus constat.

Episcopus.

Clarum est unum non esse plura: at inde nihil concluditur. Addenda erat ratio huic assertioni, deinde refellenda erant mea de hac re probationes, quæ sunt in contextu. Verum sua hac sententia, non solum contra me est; quæ longas Definitiones facio, sed etiam contra ipsum Aristotelem, qui dicit Definitionem constare ex Genere, & Differentia, hoc est ex duobus Prædicatis. Duo autem Prædicata, duas Propositiones simplices faciunt. Nam Enuntiatio simplex uno Subiecto & uno Prædicato subsistit, uti iam diximus.

ARTICVLVS XX.

Archiepiscopus.

Terminus Pluralis, & Singularis, sunt tantum Grammaticorum: Nam in Logica sunt Vniuersalis, & Particularis, & Singularis, qui est de solo certo Individuo. Vniuersalis verò & Particularis potest esse tam in numero singulari, quam in numero plurali, ut Omnis homo est animal, & : omnes homines sunt animalia. Ita : Aliquis homo est prudens, & : aliqui homines sunt prudentes. Currit, & fugit, non sunt Individuum, ut si dicas: omnis fugiens currit, omnis timidus fugit.

Episcopus.

Grammatici Latini, habent duos Numeros, Græci verò tres. Ita boni quoque Logici debent habere tres, ut clarè & distinctè loquantur. Apud Grammaticos Animal, & Homo, currit & fugit, semper sunt Numeri Singularis; apud Logicos verò quæcumque duo; sunt numeri Vniuersalis, quandoque Singularis; & Signo-
apposi-

apposito cognoscitur cuius sine Quantitatis. Hac ratione: Omnè animal currit, & ois Homo fugit, sunt termini Vniuersales. Itè hoc Animal currit, & iste Homo fugit, sunt termini Singulares. Vicijsim: Animalia, Homines, currunt, fugiunt, apud Grammaticos Latinos sunt semper numeri pluralis, quia non habent Grammatici numerum Vniuersalem separatum à Plurali Apud bonos autem Logicos, aliud est Vniuersale, aliud verò Plurale, Nam dicere: Omnia animalia, & omnes Homines currunt, est Vniuersale. Dicere autem: multa animalia fugiunt, vel: pauci homines currunt, nos putamus magis appositè dici Plurale, quàm Particulare, uti vos loquimini: Non enim agitur hic de Partibus, neque de Particularibus, sed de Pluribus, Multis, & Paucis. Hic iterum habenda est illa Platonis admonitio, ne Vocabula tantum scètemur, sed in Res ipsas intendamus, & sic eis Verba accomodemus.

ARTICVLVS XXI.

Archiepiscopus.

1. Nihil agendo nugantur, Hoc erat probandum, & ostendendum, quare nugantur.

2. Nomen, & Verbum, vt sunt partes Orationis, spectant ad Grammaticum: quatenus verò sunt partes Enunciationis, spectant ad Logicum, Episcopus.

1. Manifestum est omnem Terminum, aut mente sola concipi, aut voce aut scripto exprimi. At hæc Divisio, & Consideratio, non solum Terminis, sed & Enunciationibus, & Definitionibus, & cæteris omnibus Logicis Instrumentis, quin & Grammaticis & Rhetoricis applicari potest, quod tamè puerile esset, ideoque minimè fit, quia diversas Species, Differentiæ essentiales faciunt, & non accidentales, multo minus communes multis & non eorum propria. Hoc idem diximus de Logica Utente, & Docente.

2. Benè dicit D. V. R. quod Nomen & Verbum, sunt Partes Orationis, & quod ad Grammaticum spectent. Et ideo Enunciationes suas, Logici magis aptè in Terminos diuidunt, nec indigent Nomine ac Verbo. Nam si admittimus Nomina & Verba in scholas Logicorum; necessarium profectò erit, admittere etiam Attributiona eorum; & sic incipient Logici, Nomina quidem per Casus, & Numeros inflectere, Verba aut per Modos & Tempora modulari.

ARTICVLVS XXII.

Archiepiscopus.

Enunciatio non bene Definitur, quod sit Oratio breuissima. Primò quia potest esse etiam satis longa, vt si dicas: Quicquid in sua essentia, necessario includit sensum ac motum, debet connumerari inter animalia quæ vivunt. Est vnà & vera ac perfecta. Enunciatio, neque tamen est Oratio breuissima. Secundò quia si dicas: Ego libenter cæna-rem, est Oratio breuissima, & aliquid certi indicat, & tamen non est Enunciatio.

Episcopus.

Hic iterum Verba numeramus, ad Rem verò non attendimus: Nam hæc Oratio, quæ Vocabulis redundat, Re ipsa breuissima est, & sic pronounciari potest: Quicquid sentit & movetur, est animal: Est bona perfecta & vera Enunciatio, at non simplex; habet enim duo Prædicata. Secunda Oratio: Ego libenter cæna-rem, si non est Enunciatio, quid ergo est? Non ne habet Subiectum & Prædicatum suum? Sed fortè dicet, eam non pertinere ad Philosophum? Id verò ego facile concedo. At Logica non solum Philosophis deservit, sed omnibus etiam alijs, qui cum ratione loqui volunt, ut iam diximus.

ARTICVLVS XXIII.

Archiepiscopus.

Cur negabat auctor de Veritate & Falsitate agendum Logico, si Argumentationem vt partem Logicæ affert, ad hoc vt Veritas & Falsitas innotescat?

Episcopus.

De Veritate, & Falsitate agunt ii, qui illarum Rerum quas profitentur Scientiam habent, & non Logici. Vt autem id efficiant & persuadeant, utuntur Argumentatione, cuius Modum ac Formam à Logicis mutuuntur.

ARTICVLVS XXIV.

Archiepiscopus.

De quarta Figura Galeni nihil dicitur, & tamen datur distincta a tribus Aristotelis?

Episcopus.

Postquam D. V. Reverendiss. ita iubet, addam & Quartam, ingratiæ eorum qui sentibus delectantur; Mihi via plana in-
cede-

cedere yucundum est, & sufficit Prima Figura, quin soli primi quatuor Modi eius, ad quos ceteri omnes reducuntur.

ARTICVLVS XXV.

Archiepiscopus.

Non proceditur in prima Figura a Genere ad Species, nec in tertia a Specie ad Genus, neque in secunda separantur Species ab inuicē.

Episcopus.

Hic verò agnosco meum errorem, nam spinas horrens, incidi in eas, dum clausis oculis; malui ducem sequi cæcum, quàm propius accedendo rem penitus intueri, Ideo expungo dicta.

ARTICVLVS XXVI.

Archiepiscopus.

Quicquid dicitur de Syllogismo & Argumentatione, est tantum compendium eorum, quæ a Logicis ordinarijs dicuntur, & nimium breue, neque potest instruere Logicum, cum nimis multa sint dicenda de Demonstratione, & Syllogismo Scientifico, tam ratione Formæ, quàm ratione Materiæ, & Auctor profitetur se calle magis plano, ad arcem Scientiarum contendentes deducturum.

Episcopus.

Id quod professus sum, me præstitisse puto, quando ea quæ, ut ipsa asserit nimis multa, & uti ego sentio, etiam nimis ociosa, Logici ordinarij, de Demonstratione & alijs dicunt, rescidi, rem in compendium contraxi. Sed consentiant ipsi prius, & dicant quod est Medium illius eorum Demonstrationis Scientificæ; dent aliquot exempla ex libris Aristotelis, qui eam tot conditionibus oneravit, & sequemur eos. Fateor me quædam faciliora, à longè ostendisse, vel quia piguit itineris, vel quia Pedagogis, qui in iis iuniores manuducere solent, nolui minerval præripere.

At ego D. V. Reverendiss. nimium mihi indulgentem expector, dum minora tantum vulnera summo digito tangit. Itaq. expectabo validiora cauteria, quibus tam hæc, quàm reliqua, quæ multorum existimatione, & plura & maiora huius nostri factus carcinomata sent, curentur.

FINIS.